

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Кафедра педагогіки

Затверджено

Проректор з науково-педагогічної і навчальної роботи та рекрутації

проф. Гаврилюк С. В.

"21" лютого 2015 р.

ПРАКТИКУМ З ЛОГОПЕДІЇ

РОБОЧА ПРОГРАМА

нормативної навчальної дисципліни

підготовки бакалавра

напряму 6.010101 Дошкільна освіта

Луцьк – 2015

Робоча програма навчальної дисципліни «Практикум з логопедії»
для студентів за галуззю знань 6.010101 Дошкільна освіта

Розробник: старший викладач Брушневська І.М.

Рецензент: Кузава І.Б., доктор педагогічних наук, доцент

Робоча програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри педагогіки
Протокол № 2 від 16 вересня 2015 р.

Завідувач кафедри: (Смолюк І.О.)

Робоча програма навчальної дисципліни
схвалена науково-методичною комісією педагогічного інституту
Протокол №2 від 17 вересня 2015 р.

Голова науково-методичної
комісії педагогічного інституту (Антонюк В.З.)

Робоча програма навчальної дисципліни
схвалена науково-методичною радою університету

протокол № ___ від __. __. 20__ р.

ВСТУП

У системі підготовки педагогічних кадрів у галузі дошкільної педагогіки «Практикум з логопедії» займає одне з особливих місць. Цей курс є важливою ланкою у формуванні цілісного уявлення майбутнього дошкільного педагога про свою професійну діяльність. Логопедія має значні досягнення з розвитку, навчання та виховання дітей з мовленнєвими розладами. Курс «Практикум з логопедії» забезпечує високий рівень професійної підготовки дошкільного педагога, працівника спеціальних дошкільних закладів, здатного творчо вирішувати завдання навчання, виховання, корекції та компенсації мовленнєвих вад у дітей з метою їх інтеграції в сучасну систему соціальних відносин.

Програма навчальної дисципліни складається з **двох змістових модулів**:

1. Вади звуковимови у дітей (дислалія, дизартрія, ринологія).
2. Вади лексико-граматичного боку мовлення у дітей. Система корекційно-педагогічної роботи з подолання мовленнєвих вад.

Курс «Практикум з логопедії» складений з урахуванням сучасних клініко-психолого-педагогічних досліджень, присвячених питанням загального та мовленнєвого розвитку дітей з особливими потребами.

Глибоке розуміння будь-якої теорії неможливе без дослідження і практичного вивчення підходів, пов'язаних з корекційно-виховним процесом навчання та вихованням дітей з вадами мовлення. Матеріал курсу «Практикум з логопедії» будується на основі тісного зв'язку теорії та практики. Він спрямований на навчання студентів вмінню спостерігати та аналізувати різні види розладів мовлення, виявляти наявні труднощі у їх мовленнєвому розвитку, навчанні та вихованні, знаходити способи їх корекції та компенсації.

Логопедія як одна з психолого-педагогічної дисциплін, що вивчає структури різноманітних вад мовлення та методи їх усунення, обов'язково узагальнює знання та уявлення, накопичені психолого-педагогічними науками про правильний розвиток мови дитини та шляхи його вдосконалення.

«Практикум з логопедії» сприяє підвищенню обізнаності студентів педагогічних дисциплін, розумінню важливості навчання, виховання та соціальної реабілітації дітей з різноманітними мовленнєвими вадами.

Мета вивчення курсу «Практикум з логопедії» полягає у засвоєнні методології та методів спеціального підходу до педагогічних фактів і явищ, оволодіння фактичним матеріалом, донесення відомостей про своєрідність розвитку мовлення у дітей, про специфіку їх навчання та виховання, формування вміння характеризувати основні напрямки корекційної роботи з означеною категорією дітей.

Предметом курсу є вивчення розвитку, навчання та виховання дітей, що мають мовленнєві вади, подолання та корекція цих вад і пристосування означеної категорії дітей до спілкування в навколишньому середовищі.

Об'єктом курсу є основи логопедичних знань.

Методологія курсу ґрунтується на принципах системності; науковості, діяльно-творчого підходу до професійної підготовки педагогічних кадрів у галузі дошкільної освіти. Важливе значення має взаємозв'язок теоретичних знань та практичних умінь і навичок, які

отримують студенти на практичних та лабораторних заняттях, у процесі самостійної роботи.

Наукову основу дисципліни складають теоретичні розробки видатних корекційних педагогів та корекційних психологів, а також провідних сучасних вчених у галузі логопедії.

Завдання вивчення курсу:

Виходячи з кваліфікаційної характеристики бакалавра з дошкільної освіти вивчення курсу «Практикум з логопедії» повинно дати студентам:

знання: закономірностей психофізичного та мовленнєвого розвитку дитини; ввести в педагогічний і освітній обіг студентів нові фактичні поняття, «вади мовлення»; характеризувати різні види патології розвитку мовлення, з'ясувавши їх причини та природу; ознайомити студентів зі складністю структури та особливостями процесу аномального розвитку мови; сформулювати вміння студентів диференціювати різні види мовленнєвих аномалій; формувати здатність визначати корекційні та компенсаторні можливості аномального мовленнєвого розвитку дітей.

виховувати: у студентів творчу активність, наполегливість в оволодінні системою наукових знань, виробляти необхідні у майбутній професійній діяльності різноманітні уміння, навички у роботі з дітьми дошкільного віку, що мають патологію мовлення.

Студенти повинні знати: закономірності психофізичного розвитку дитини; фактичні поняття «дитина з вадами мовлення»; давати характеристику різних видів порушень мовленнєвого розвитку; складність структури дефекту та особливості процесу аномального розвитку мови; корекційні та компенсаторні можливості дітей з психофізичними та мовними порушеннями в розвитку.

Студенти повинні вміти: диференціювати різні види мовленнєвої патології; визначати корекційні та компенсаторні можливості аномального розвитку мови; давати характеристику різних вад мовлення, з'ясувавши їх причини та природу.

Зміст курсу «Практикум з логопедії» висвітлює основні сторони вад мовлення у дітей, показує шляхи корекції та компенсації мовленнєвих недоліків з урахуванням новітніх методів та технологій. Особливо важливим є дослідження питань навчання, виховання та реабілітації дітей з вадами мовлення, вплив на практику виховання таких дітей та досягнення у практичному подоланні мовленнєвої патології.

Практичні та лабораторні заняття даного курсу присвячуються дослідженню, аналізу та обговоренню особливостей різних видів мовних порушень у дітей, що навчаються та виховуються в умовах загальноосвітніх та спеціальних дошкільних закладів.

Курс «Практикуму з логопедії» складений з урахуванням сучасних клініко-психолого-педагогічних досліджень, присвячених питанням навчання та виховання дітей з вадами мовленнєвого розвитку. Він розкриває причини виникнення різних видів мовленнєвої патології, їх особливості, методи виявлення та основні способи корекції.

Даний курс передбачає тісний зв'язок теорії з практикою: навчання студентів вмінню спостерігати та аналізувати різні види мовленнєвих вад, виявлення наявних труднощів у розвитку мовлення дітей, знаходження способи їх корекції та компенсації.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна
Кількість кредитів 3,5	0101 Педагогічна освіта	нормативна
Модулів 2	6.010101 Дошкільна освіта	Рік підготовки: 3
Змістових модулів 2		Семестр: 5, 6
ІНДЗ: €		Практичні 34 год.
Загальна кількість годин 126		Лабораторні 20 год.
	бакалавр	Самостійна робота 36 год.
		Індивідуальна робота 36 год.
		Форма контролю: залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення курсу «Практикум з логопедії» полягає у засвоєнні методології та методу спеціального підходу до педагогічних фактів і явищ, оволодіння фактичним матеріалом, донесення відомостей про своєрідність розвитку мовлення у дітей, про специфіку їх навчання та виховання, формування вміння характеризувати основні напрямки корекційної роботи з означеною категорією дітей.

Основні завдання вивчення дисципліни «Практикум з логопедії».

Виходячи з кваліфікаційної характеристики бакалавра з дошкільної освіти вивчення курсу «Практикум з логопедії» повинно дати студентам:

- **знання:** закономірностей психофізичного та мовленнєвого розвитку дитини; ввести в педагогічний і освітній обіг студентів нові фактичні поняття, «вади мовлення»; характеризувати різні види патології розвитку мовлення, з'ясувавши їх причини та природу; ознайомити студентів зі складністю структури та особливостями порушеного процесу розвитку мови; сформувати вміння студентів диференціювати різні види мовленнєвих аномалій; формувати здатність визначати корекційні та компенсаторні можливості мовленнєвого розвитку дітей-логопатів.

- **виховувати:** у студентів творчу активність, наполегливість в оволодінні системою наукових знань, виробляти необхідні у майбутній професійній діяльності різноманітні уміння, навички у роботі з дітьми дошкільного віку, що мають патологію мовлення.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати: закономірності розвитку мовлення дитини; фактичні поняття «дитина з вадами мовлення»; давати характеристику різних видів порушень мовленнєвого розвитку; визначати складність структури дефекту та особливості процесу розвитку мови дітей-логопатів; корекційні та компенсаторні можливості дітей з мовленнєвими розладами.

вміти: диференціювати різні види мовленнєвої патології; визначати корекційні та компенсаторні можливості аномального розвитку мовлення; давати характеристику різних

вад мовлення, з'ясувавши їх причини та природу.

3. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Вади звуковимови у дітей (дислалія, дизартрія, ринолалія)

ТЕМА 1. Дислалія, прийоми її виявлення та корекції – 2 год.

Характеристика основних аспектів фонем. Їх класифікація. Поняття «логопедична характеристика звука». Особливості нестійкості вимови звуків у процесі розвитку мовлення до п'яти років (гуління, лепету, поява перших звуків), фізіологічні особливості звуковимови (до п'яти років), диференціація їх з дефектами мовлення. Класифікація порушень звуковимови. Характеристика функціональної та органічної (механічної) дислалії. Лінгвістична характеристика вад звуковимови за основними формами прояву (відсутність звуку, спотворення, заміна, змішування). Охарактеризувати кожен форму. Подібність та розбіжність понять «фізіологічна дислалія», «функціональна дислалія», «органічна (механічна) дислалія», «ринолалія», «дизартрія». Характеристика аномалій в будові органів мовлення, що сприяють виникненню дефектів звуковимови.

ТЕМА 2. Свистячі звуки: С, С', З, З', Ц, Ц', ДЗ, ДЗ', їх вади та корекція – 2 год.

Принципи обстеження мовлення у дітей. Перевірка стану тонального (фізіологічного) та фонематичного слуху. Зміст основних етапів послідовної корекційно-педагогічної роботи з подолання недоліків звуковимови у дітей. Прийоми корекції звуковимови, що використовуються в логопедичній практиці. Порядок виправлення фонем, що вимовляються неправильно, у випадках складного порушення звуковимови. Логопедична характеристика правильної вимови свистячих звуків за схемою: С, С', З, З', Ц, Ц', ДЗ, ДЗ'. Характеристика основних форм неправильної вимови свистячих звуків (відсутність, заміна, спотворення, змішування), різниця між ними. «Сигматизм», «парасигматизм», «свистячий сигматизм», «шиплячий сигматизм». Методика проведення основних вправ для виявлення рухливості артикуляційного апарату при різних видах сигматизму. Прийоми постановки звука С (З, Ц, ДЗ), розвиток фонематичного слуху та артикуляційної моторики. Основні види диференціації звуків, пояснити, з опорою на які аналізатори відбувається диференціація звуків та яка її мета.

ТЕМА 3. Шиплячі звуки: Ш, Ж, ДЖ, Ч, Щ, їх вади та корекція – 2 год.

Логопедична характеристика правильної вимови шиплячих звуків за схемою: Ш, Ш', Ж, Ж', Ч, Щ, ДЖ. Статика (артикуляційний уклад) органів артикуляції при утворенні шиплячих звуків та їх динаміка. Знайти подібність та відмінність між звуками Ш та Ж, Ч та Щ, ДЖ. Фонетичні дефекти вимови звуків Ш, Ж, Ч, Щ, ДЖ, механізм їх виникнення, види неправильної звуковимови шиплячих. «Сигматизм шиплячий», «сигматизм свистячий», «міжзубний сигматизм», «призубний сигматизм», «боковий сигматизм», «носовий сигматизм», «парасигматизм». Причини неправильної звуковимови шиплячих звуків. Фонетико-фонематичні дефекти вимови шиплячих звуків. Пояснити різницю між фонетичними та фонематичними дефектами звуковимови. Порівняльна характеристика механізмів утворення звуків Ш та Ж, Ч та Щ в нормі та патології. За якими параметрами визначаються порушення. Завдання підготовчого етапу корекції неправильної вимови шиплячих звуків, форми роботи. Прийоми постановки шиплячих звуків. Диференціації

шиплячих звуків та їх заміни.

ТЕМА 4. Сонорні звуки: Л, Л', Р, Р', їх вади та корекція – 2 год.

Логопедична характеристика правильної вимови сонорних звуків за схемою: Л, Л', Р, Р':Статика (артикуляційний уклад) органів артикуляції при утворенні сонорних звуків Л, Л', Р, Р', їх динаміка, подібність та відмінність. Особливості часу появи в нормі у дітей звуків Р та Л. «Ротацізм», «параротацізм», «ламбдацізм», «параламбдацізм»; «ротацізм»: «велярний», «горловий», «боковий», «одноударний», «двогубний»; «ламбдацізм»: «губно-зубний», «двогубний». Фонетичні та фонематичні дефекти вимови звуків Л (Р), їх різниця. Характеристика різних форм неправильної вимови звуків Л (Р) (відсутність, спотворення, змішування, заміна). Різниця в утворенні звуків Л (Р) у нормі та патології, можливі причини спотвореної вимови звуків Л (Р). Етапи обстеження мовлення дітей з дефектами звуковимови Л, Р, їх завдання. Прийоми, якими можна викликати правильну вимову звука Л (Р). Специфічні особливості логопедичної роботи при корекції звука Л (Р), шляхи їх постановки. Послідовність роботи із закріплення та диференціації звуків Л (Р).Складність вправ, що поступово наростає.

ТЕМА 5. Тверді та м'які приголосні звуки, вади їх вимови та корекція – 2 год.

Характеристика твердих та м'яких пар звуків. Характеристика основних пар твердих та м'яких звуків української мови. Дефекти твердості та м'якості приголосних, навести приклади, пояснити їх приналежність до фонематичних та фонетичних дефектів. Відображення недоліків твердості та м'якості приголосних звуків на стані писемного мовлення дитини в період навчання у школі. Принципи обстеження для виявлення недоліків твердості та м'якості звуків. Назвати особливості обстеження Прийоми корекції недоліків твердості та м'якості приголосних звуків. Основні форми роботи з автоматизації та диференціації твердих і м'яких приголосних звуків.

ТЕМА 6. Дзвінки та глухі приголосні звуки, їх дефекти та корекція – 2 год.

Різниця механізмів утворення голосних та приголосних звуків. «Глухі приголосні звуки», «дзвінки приголосні звуки», «сонорні звуки». Характеристика з точки зору співвідношення шуму та голосу фонем української мови. Дефекти дзвінкості та глухості звуків. Які з них можна віднести до фонетичних порушень, а які - до фонематичних, пояснити чому. Початок корекції дефекту вимови дзвінких приголосних. Прийоми корекції недоліків дзвінкості та глухості приголосних звуків, що побудовані на наслідуванні; на використанні механічної допомоги. Послідовність роботи над звуками при порушенні їх дзвінкості (глухості).

ТЕМА 7. Фонетико-фонематичні порушення (ФФНМ) Система корекційно-педагогічної роботи з дітьми із ФФНМ– 2 год.

1. Різниця понять «біологічний слух», «слухова увага», «мовленнєвий слух», «фонематичний слух», «фонетичні та фонематичні вади мовлення». Характеристика основних ознак фонетико-фонематичного недорозвитку в дітей. Характеристика рівнів (високий, низький) фонематичного сприймання. Залежність між рівнем фонематичного сприйняття та кількістю дефектних звуків у мовленні дитини. Основні принципи корекції фонетико-фонематичного недорозвитку в дітей. Різниця між недоліками сприймання та вимови фонем. Визначення понять «звукова культура мовлення у дітей». Завдання підготовчого етапу роботи з постановки звуків. Завдання етапу постановки звуків, його

особливості. Завдання та послідовність роботи при диференціації звуків. Початок роботи над розвитком фонематичного слуху. Загальні завдання та опис послідовності спеціальних занять з корекції неправильної звуковимови у дітей.

ТЕМА 8. Ринологія. Вплив вроджених розщелин губи та піднебіння на розвиток дитини – 2 год.

Визначення ринології як мовленнєвого розладу. Форми ринології. Механізм утворення ротових та носових звуків при відкритій ринології. Порівняння з механізмом формування звуків у нормі. Причини вродженої та набутої відкритої ринології. Приклади дефектів будови артикуляційного апарату. Характеристика розщелини губ та піднебіння. Диференціація розщелин повних та часткових. Розщелина язичка м'якого піднебіння. Порушення дихальної функції у дітей з вродженою патологією піднебіння. Порушення у дітей з розщелинами губи та піднебіння голосової функції. Вплив на формування звуковимови вродженої розщелини піднебіння. Формування імпресивного мовлення дітей з ринологією. Вроджені щілини та їх вплив на психофізичний розвиток дитини. Розлади голосу при ринології та їх корекція.

ТЕМА 9. Обстеження дітей з ринологією та система корекційно-педагогічної роботи з ними – 2 год.

Принципи обстеження дітей з патологією піднебіння. Завдання обстеження дітей з вродженими вадами губи та піднебіння: завдання доопераційної логопедичної роботи з дітьми при ринології, післяопераційної логопедичної роботи та пояснити, чим вони відрізняються від завдань доопераційної роботи. Етапи підготовчого періоду корекційно-педагогічної роботи. Мета кожного етапу. Основні етапи корекційно-педагогічної роботи з дитиною-ринологіком, мета кожного з них. Основні етапи післяопераційної логопедичної роботи, їх завдання. Основні розділи післяопераційної логопедичної роботи, їх мета, зміст. Характеристика методик роботи з дітьми з ринологією до- та після операції. Основні принципи роботи з дітьми при відкритій ринології.

ТЕМА 10. Дизартрія. Принципи виявлення та прийоми обстеження дітей з дизартрією – 2 год.

Визначення термінів «дизартрія», «анартрія», їх зміст. Порівняння дизартрії з іншими вадами звуковимови. Назвати механізми порушень при дизартрії. Форми дизартрії. Дати їх коротку характеристику. Пояснити терміни «паретичність» і «спастичність». Назвати форми псевдобульбарної дизартрії. Розкрити зміст терміну «гіперсалівація». Дати характеристику стану артикуляційної моторики, голосової функції при псевдобульбарній дизартрії. Назвати вади звуковимови при дизартрії. Чи є фонетичні й фонематичні дефекти? Дати характеристику дихальної функції при псевдобульбарній дизартрії. Описати стан просодичної сторони мовлення. Пояснити принцип системності при обстеженні дітей із дизартрією. Виявлення відхилень при дизартріях.

ТЕМА 11. Система корекційно-педагогічної роботи з дітьми при дизартрії – 2 год.

Принципи логопедичної роботи з подолання дизартрії. Реалізація принципу комплексності при корекції дизартрії, наведіть приклади. Напрямки роботи з реабілітації особистості дитини з дизартрією та зі всебічного впливу її мовлення на особистість (з опорою на збереження аналізаторів). Етапи логопедичної роботи з даною категорією дітей. Загальний зміст логопедичної роботи з подолання дизартрії, її основні розділи. Медико-психолого-педагогічна характеристика дислалії та дизартрії. Порівняльний аналіз цих

дефектів. «Анартрія», клініко-психолого-педагогічна характеристика дітей з анартрією. Особливості корекційно-педагогічної роботи з такими дітьми. Ігри, гімнастичні вправи на розвиток просторової уяви у дітей з дизартрією. Завдання артикуляційних вправ при дизартрії. Наявність у дитини з дизартрією фонетичних та фонематичних порушень звуковимови.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Вади лексико-граматичного боку мовлення у дітей. Система корекційно-педагогічної роботи з подолання мовленнєвих вад.

ТЕМА 12 . Порушення темпу та ритму мовлення – 2 год.

Визначення поняття «темп мовлення», «ритм мовлення». Різновиди темпу і ритму мовлення, їх значення для мовленнєвої діяльності. «Тахілалія», «брадилалія», «баттаризм», «логоневроз». Характеристика проявів та причин брадилалії, комплексний медико-педагогічний характер заходів з її подоланням у дітей. Характеристика проявів і причин тахілалії, комплексний медико-педагогічний характер заходів з її подоланням у дітей. Подібність та різниця затинань несудомного й судомного характеру. Фізіологічні затинання (інтерації) та їх причини у дітей. Характеристика судомних затинань (що спостерігаються при заїканні) клонічного, тонічного та змішаного типу, їх прояви у мовленні, на різних звуках. Характеристика різниці частоти проявів затинань несудомного та судомного характеру. Чинники, що впливають на частоту проявів затинань, які ці прояви. Причини затинань судомного характеру. Біологічні та соціальні чинники, що можуть бути причиною виникнення затинань судомного характеру в мовленні дитини. Порівняння затинань несудомного й судомного характеру за наступними параметрами: види затинань, причини виникнення, місце затинань у фразі, вплив на частоту їх проявів, ставлення дитини до свого мовлення.

ТЕМА 13. Структура та прояви заїкання. Логопедичне обстеження при заїканні – 2 год.

Характеристика заїкання як складного психофізичного розладу, при якому в дитини спостерігаються у різній мірі зміни ЦНС, експресивного мовлення, мовленнєвої та загальної моторики, психологічні особливості поведінки. Прояви змін в стані ЦНС у дитини, що заїкається. «Гіпергідроз», «лабільність», «енурез», «енкопрез», «вегетодистонія», «логоневроз». Принципи побудови медичних класифікацій заїкання. Порівняльна характеристика функціонального та органічного, невротичного та неврозоподібного заїкання. Особливості експресивного мовлення у дітей, що заїкаються. Характеристика структурних компонентів мовлення, що страждають при заїканні. «Поріг (рівень) вільного мовлення» у дітей, що заїкаються. Чинники, що характеризують різний ступінь складності мовленнєвої діяльності та мовленнєвих ситуацій, залежність підсилення або послаблення, поява або зникнення мовленнєвих затинань. Особливості поведінки дітей, що заїкаються в ігровій діяльності, на музичних заняттях і заняттях фізичної культури. Групи поділу дітей, що заїкаються в залежності від різного ступеня їхньої фіксованості на дефекті. Первинні та вторинні чинники в структурних проявах заїкання, їх взаємозв'язок. Несприятливі чинники у появі заїкання у малюків. Профілактичні заходи дитячого заїкання. Механізми виникнення заїкання від «патологічного вогнища у корі головного мозку» або від затинань несудомного характеру шляхом «зафіксованого патологічного рефлексу мовлення». Причини в обох випадках.

ТЕМА 14. Лікувально-педагогічний підхід до подолання заїкання. Корекційно-педагогічна робота з дітьми, що заїкаються – 2 год.

Медичні та педагогічні заходи, які необхідні для успішного подолання заїкання. Комплексний підхід до подолання заїкання у дітей. Роль у подоланні заїкання правильно організованого оточення та відношення до дитини оточуючих. Участь у цьому батьків та вихователів. Корекційно-педагогічний вплив на мовлення та особистість дитини, що заїкається. Залежність частоти і сили затинань від різних видів мовленнєвої діяльності дитини, від умов її мовленнєвого спілкування (від мовленнєвих ситуацій). Форми мовлення та мовленнєві ситуації, полегшені для дитини, що заїкається. Корекційно-мовленнєві завдання основних етапів логопедичної роботи з дітьми, що заїкаються: підготовчого, тренувального, закріплюючого. Особливості логопедичних прийомів, що використовуються у корекційно-мовленнєвих вправах для попередження та подолання мовленнєвих затинань у дітей, що заїкаються. Значення свідомої активності дітей у корекційно-мовленнєвих (логопедичних) заняттях. Прийоми та заходи з попередження та подолання фіксованості дітей, що заїкаються на своїх мовленнєвих запинках. Заохочення та стимуляція у системі корекційно-педагогічної роботи з цією категорією дітей.

ТЕМА 15. Загальний недорозвиток мовлення. Алалія, афазія у дітей – 2 год.

Визначення станів «затримка мовленнєвого розвитку» та «мовленнєвий недорозвиток». Характеристика загального недорозвитку мовлення у дітей. «Алалія», «аграматизм», «комунікація», «парафразія», «інфантилізм», «експресивне мовлення», «імпресивне мовлення». Визначення причин відставання у дітей формування словника та граматичної будови мови; хвороби, що можуть викликати недорозвиток мовлення; помилки у вихованні дитини. Зміст поняття «Загальний недорозвиток мовлення I рівня». Психолого-педагогічна характеристика дітей із «Загальним недорозвитком мовлення II рівня». Зміст поняття «Загальний недорозвиток мовлення III рівня». Зміст поняття «Загальний недорозвиток мовлення IV рівня». Визначення алалії та афазії у дітей. Порівняння цих вад (час виникнення, причини, локалізація, механізм, основні форми порушень). Коротка характеристика основних форм алалії (афазії). Характеристика особистісних особливостей дитини з алалією (афазією). Порівняльна характеристика дитини з алалією (афазією) та розумовою відсталістю. Порівняльна характеристика алалії (афазії) з іншими мовленнєвими порушеннями. Основні діагностичні показники (ознаки).

ТЕМА 16. Корекція та формування лексико-граматичного боку мови у дітей – 2 год.

Недоліки формування словника у дітей. Типи структури слова, назвіть послідовність закріплення у дітей правильного структурного контуру різних типів слів. Дефекти якісного та кількісного характеру словника. Основні недоліки словника. Форми лексичної роботи з дітьми дошкільного віку. Основні дидактичні принципи, що лежать в основі роботи над словником та фразовим мовленням. Етапи формування мовлення при його недорозвитку. Головні завдання всіх п'яти етапів навчання. Послідовність проведення роботи з виховання у дітей правильного мовлення. Особливості роботи з граматиною. Правильна робота над звуковимовою та над формуванням лексико-граматичного боку мовлення. Робота над слуховим сприйняттям мовлення та підготовка дітей до оволодіння грамотою. Сутність фонематичного слуху, його формування в дітей у процесі онтогенезу.

ТЕМА 17. Розвиток зв'язного мовлення та виховання у дітей мовленнєвої активності – 2 год.

Визначення діалогічного та монологічного мовлення. Конкретні види мовленнєвої роботи, що вчать дітей складанню опису. Види колективної роботи при формуванні у дошкільників правильного мовлення. Колективні форми роботи з дітьми з виховання граматичних навичок. Прийоми формування позитивного ставлення у дітей до мовленнєвої роботи.

4. Структура навчальної дисципліни

Тема	Кількість годин, відведених на:			
	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	Інд. робота
Змістовий модуль 1				
Вади звуковимови у дітей (дислалія, дизартрія, ринолалія)				
Тема 1. Дислалія, прийоми її виявлення та корекції	2	2	2	2
Тема 2. Вади вимови свистячих звуків: <i>С, С', З, З', Ц, Ц', ДЗ, ДЗ'</i>	2	2	2	2
Тема 3. Вади вимови шиплячих звуків: <i>Ш, Ж, ДЖ, Ч, Щ</i>	2	2	2	2
Тема 4. Вади вимови сонорних звуків: <i>Л, Л', Р, Р'</i>	2	2	2	2
Тема 5. Вади вимови твердих та м'яких приголосних звуків	2		2	2
Тема 6. Вади вимови дзвінких та глухих приголосних звуків	2		2	2
Тема 7. Фонетико-фонематичні розлади (ФФНМ). Система корекційно-педагогічної роботи з дітьми із ФФНМ.	2	2	2	2
Тема 8. Ринолалія. Вплив вроджених розщелин губи та піднебіння на розвиток дитини	2		2	2
Тема 9. Обстеження дітей з ринолалією та система корекційно-педагогічної роботи з ними	2	2	2	2

Тема 10. Дизартрія. Принципи виявлення та прийоми обстеження дітей з дизартрією	2		2	2
Тема 11. Система корекційно-педагогічної роботи з дітьми при дизартрії	2	2	2	2
Змістовий модуль 2 Вади лексико-граматичного боку мовлення у дітей. Система корекційно-педагогічної роботи з подолання мовленнєвих вад				
Тема 12. Порушення темпу та ритму мовлення.	2		2	2
Тема 13. Структура та прояви заїкання. Логопедичне обстеження	2		2	2
Тема 14. Лікувально-педагогічний підхід до подолання заїкання. Корекційно-педагогічна робота з дітьми, що заїкаються	2	2	2	2
Тема 15. Загальний недорозвиток мовлення. Алалія, афазія у дітей	2		2	2
Тема 16. Корекція та формування лексико-граматичного боку мовлення у дітей	2	2	3	3
Тема 17. Розвиток зв'язного мовлення та виховання у дітей мовленнєвої активності	2	2	3	3
Всього:	34	20	36	36

3. Тематика практичних занять

Змістовий модуль 1.

Вади звуковимови у дітей

(дислалія, дизартрія, ринологія)

Практичне заняття № 1 -2 год.

ТЕМА 1. Дислалія, прийоми її виявлення та корекції

1. Аспекти характеристики фонем української мови.
2. Класифікація голосних фонем.
3. Поняття «логопедична характеристика звука». Поясніть та наведіть приклади застосування термінів «логопедичний профіль», «артикуляційний уклад», «статика і динаміка утворення звука».
4. Причини нестійкості вимови звуків дітьми у процесі розвитку мовлення (до п'яти років).
5. Які звуки з'являються у дитини під час гукання? Який фонетичний склад лепету? Чи зберігаються звуки, що утворюють лепет дитини, після початку формування мовлення (після року)?
6. Які звуки з'являються у мовленні дитини першими і чому? На яких звуках проявляються фізіологічні особливості звуковимови (до п'яти років)?
7. Які особливості звуковимови навіть на етапі від року до п'яти вважаються дефектами мовлення? Які вади звуковимови вимагають ранньої логопедичної допомоги та чому?
8. Види мовленнєвих патологій, при яких спостерігаються вади звуковимови. При якій

мовленнєвій патології дефекти звуковимови є основною вадою, а при якій – одним із симптомів у структурі дефекту? Наведіть приклади.

9. Класифікація вад звуковимови. Характеристика функціональної та органічної (механічної) дислалії.
10. Лінгвістична характеристика вад звуковимови за основними формами прояву (відсутність звуку, спотворення, заміна, змішування).
11. Диференціація та тотожність понять «фізіологічна дислалія», «функціональна дислалія», «органічна (механічна дислалія)», «ринолалія», «дизартрія».
12. Аномалії в будові органів мовлення, що сприяють виникненню дефектів звуковимови.

Практичне заняття № 2 – 2 год.

ТЕМА 2. Свистячі звук: С, С', З, З', Ц, Ц', ДЗ, ДЗ', їх вади та корекція

1. Принципи обстеження мовлення у дітей. Доцільність перевірки стану тонального (фізіологічного) та фонематичного слуху.
2. Роль стану артикуляційного апарату при обстеженнях звуковимови у дітей.
3. Основні етапи послідовної корекційно-педагогічної роботи з подолання недоліків звуковимови у дітей.
4. Прийоми корекції звуковимови, що використовуються в логопедичній практиці.
5. Порядок виправлення фонем, що вимовляються неправильно, у випадках складного порушення звуковимови.
6. Логопедична характеристика правильної вимови свистячих звуків за схемою: С, С', З, З', Ц, Ц', ДЗ, ДЗ'
 - місце утворення
 - спосіб утворення
 - твердість (м'якість)
 - дзвінкість (глухість)
7. Характеристика основних форм неправильної вимови свистячих звуків (відсутність, заміна, спотворення, змішування), їх диференціація.
8. Поняття «сигматизм», «парасигматизм», «свистячий сигматизм», «шиплячий сигматизм» звуків.
9. Основні вправи для виявлення рухливості артикуляційного апарату при різних видах сигматизму.
10. Підготовчі вправи при боковому, носовому, призубному сигматизмі.
11. Вправи для дітей з порушеннями слухового сприймання та фонематичного слуху.
12. Прийоми постановки звука С (З, Ц, ДЗ).
13. Основні види диференціації звуків.

Практичне заняття № 3 – 2 год.

ТЕМА 3. Шиплячі звуки: Ш, Ж, ДЖ, Ч, Щ, їх вади та корекція

1. Принципи обстеження дітей з вадами вимови шиплячих звуків.

2. Логопедична характеристика правильної вимови шиплячих звуків за схемою: Ш, Ш', Ж, Ж', Ч, Щ, ДЖ
 - місце утворення
 - спосіб утворення
 - твердість (м'якість)
 - дзвінкість (глухість)
3. Статика (артикуляційний уклад) органів артикуляції при утворенні шиплячих звуків, динаміка утворення звуків. Диференціація та тотожність звуків Ш та Ж, Ч та Щ, ДЖ.
4. Фонетичні дефекти вимови звуків Ш, Ж, Ч, Щ, ДЖ. Механізм їх виникнення.
5. Види неправильної звуковимови шиплячих. Поясніть визначення: «сигматизм шиплячий», «сигматизм свистячий», «міжзубний сигматизм», «призубний сигматизм», «боковий сигматизм», «носовий сигматизм», «парасигматизм».
6. Причини неправильної звуковимови шиплячих звуків.
7. Фонетико-фонематичні дефекти вимови шиплячих звуків. Диференціація фонетичних та фонематичних дефектів звуковимови.
8. Порівняльний аналіз механізму утворення звуків Ш та Ж, Ч та Щ в нормі та патології. Параметри визначення порушень.
9. Завдання підготовчого етапу корекції неправильної вимови шиплячих звуків. Форми роботи.
10. Прийоми постановки шиплячих звуків.
11. Пояснити, чому у випадку парасигматизму шиплячих логопедичну роботу потрібно розпочинати з диференціації шиплячих звуків та їх заміни. Алгоритм цієї роботи.

Практичне заняття № 4 – 2 год.

ТЕМА 4. Сонорні звуки: Л, Л', Р, Р', їх вади та корекція

1. Етапи обстеження мовлення дітей з дефектами вимови звуків Л, Р.
2. Логопедична характеристика правильної вимови сонорних звуків за схемою: Л, Л', Р, Р':
 - місце утворення
 - спосіб утворення
 - твердість (м'якість)
 - дзвінкість (глухість)
3. Статика (артикуляційний уклад) органів артикуляції при утворенні сонорних звуків Л, Л', Р, Р'. Динаміка (механізм) утворення звуків. Диференціація та тотожність цих звуків .
4. У якому віці при нормальному мовленнєвому розвитку в дітей з'являються звуки Р та Л. Чому вони формуються пізніше за інші звуки?
5. У якому віці при відсутності звука Р необхідно звертатися до логопеда? При яких дефектах вимови звука Р необхідна логопедична допомога дитині, що не досягла п'ятирічного віку, чому?
6. Характеристика термінів «ротацізм», «параротацізм», «ламбдацізм», «параламбдацізм»; «ротацізм»: «велярний», «горловий», «боковий», «одноударний», «двогубний»; «ламбдацізм»: «губно-зубний», «двогубний».

7. Фонетичні та фонематичні дефекти вимови звуків Л (Р), їх диференціація.
8. Характеристика різних форм неправильної вимови звука Л (Р) (відсутність, спотворення, змішування, заміна, міжзубна, губна, бокова та ін).
9. Характерні заміни звука Л (Р). Поясніть, що порушується у кожному конкретному випадку.
10. Різниця в утворенні звука Л (Р) у нормі та патології; причини спотвореної вимови звука Л (Р).
11. Завдання підготовчого етапу роботи з дітьми, що мають різні види ротацізму, ламбдацізму. Охарактеризуйте особливості роботи.
12. Прийомипостановки звуків Л (Р).
13. Послідовність роботи з автоматизації та диференціації звуків Л (Р). Поясніть складність вправ, що поступово наростає.

Практичне заняття № 5 – 2 год.

ТЕМА 5. Тверді та м'які приголосні звуки, вади їх вимови та корекція

1. Характеристика твердих і м'яких пар приголосних звуків.
2. Дефекти твердості та м'якості приголосних звуків.
3. Диференціація фонематичних та фонетичних дефектів твердості та м'якості приголосних звуків.
4. Вплив недоліків твердості та м'якості приголосних звуків на стан писемного мовлення дитини в період навчання у школі.
5. Принципи обстеження дітей з недоліками звуковимови, що є важливими для виявлення недоліків твердості та м'якості звуків.
6. Доцільність обстеження будови та функцій артикуляційного апарату при недоліках твердості та м'якості приголосних звуків.
7. Доцільність обстеження стану фізичного та фонематичного слуху при недоліках твердості та м'якості приголосних звуків. Які вправи ви підберете для цього обстеження?
8. Прийоми корекції недоліків твердості та м'якості приголосних, побудовані на наслідуванні (з опорою на зоровий, слуховий, кінестетичний аналізатори).
9. Прийоми корекції недоліків твердості та м'якості приголосних звуків, побудовані на використанні механічної допомоги.
10. Основні форми роботи з автоматизації та диференціації твердих і м'яких приголосних звуків.

Практичне заняття № 6 – 2 год.

ТЕМА 6. Дзвінки та глухі приголосні звуки, їх дефекти та корекція

1. Механізм утворення голосу. Роль струменя видихуваного повітря і центральної нервової системи в механізмі утворення голосу.
2. Диференціація механізмів утворення голосних і приголосних звуків.
3. Характеристика приголосних звуків української мови. Поняття «глухі приголосні звуки», «дзвінки приголосні звуки», «сонорні звуки».

4. Характеристика фонем української мови з точки зору співвідношення шуму та голосу. Парні дзвінки та глухі приголосні звуки.
5. Дефекти дзвінкості та глухості приголосних звуків.
6. Які дефекти дзвінкості та глухості звуків можна віднести до фонетичних порушень, а які - до фонематичних? Поясніть чому, наведіть приклади.
7. З яких звуків розпочинається корекція дефекту вимови дзвінких приголосних? Обґрунтуйте свою відповідь. Наведіть приклади.
8. Які прийоми корекції недоліків дзвінкості та глухості приголосних звуків побудовані на наслідуванні; а які - на використанні механічної допомоги?
9. Спираючись на дидактичний принцип систематичності та послідовності, опишіть послідовність роботи над звуками при порушенні їх дзвінкості (глухості)

Практичне заняття № 7 – 2 год.

ТЕМА 7. Фонетико-фонематичні порушення (ФФНМ). Система корекційно-педагогічної роботи з дітьми із ФФНМ

1. Диференціація понять «біологічний слух», «слухова увага», «мовленнєвий слух», «фонематичний слух», «фонетичні та фонематичні вади мовлення».
2. Характеристика основних ознак фонетико-фонематичного недорозвитку в дітей.
3. Характеристика різних рівнів (високого, низького) фонематичного сприймання.
4. Обґрунтування залежності між рівнем фонематичного сприйняття та кількістю дефектних звуків у мовленні дитини. Чи завжди можливо говорити про точне співвідношення між сприйняттям звуку та артикуляцією при його вимові?
5. Основні принципи корекції фонетико-фонематичного недорозвитку мовлення в дітей.
6. При яких мовленнєвих дефектах відмічається недостатність сприймання та вимови фонем? При яких з названих порушень більше страждає вимова, а при яких – сприймання і чому? Наведіть приклади.
7. Поняття «звукова культура мовлення у дітей».
8. Основні завдання підготовчого етапу роботи з постановки звуків. Розберіть їх на прикладах.
9. Основні завдання етапу постановки звуків. Чи можливо одночасно ставити декілька звуків? Якщо можливо, то які?
10. Завдання та послідовність роботи при диференціації звуків; робота над розвитком фонематичного слуху.
11. Загальні завдання та послідовність спеціальних занять з корекції неправильної звуковимови у дітей.
12. Характеристика негативного впливу фонетико-фонематичного недорозвитку мовлення на засвоєння дітьми навичок читання та письма.

Практичне заняття № 8 – 2 год.

ТЕМА 8. Ринологія. Вплив вроджених розщелин губи та піднебіння на розвиток дитини

1. Визначення ринології як мовленнєвого розладу.

2. **Форми ринолалії.** Чому ринолалію не можна класифікувати ні як ринофонію, ні як різновид механічної дислалії?
3. **Причини вродженої та набутої відкритої ринолалії.**
4. **Механізм утворення ротових та носових звуків при відкритій ринолалії.** Порівняйте з механізмом формування звуків у нормі.
5. **Дефекти будови артикуляційного апарату при ринолалії.** Які з них викликають механічну дислалію, а які – відкриту ринолалію? Які з дефектів будови артикуляційного апарату, що викликають механічну дислалію, можуть спостерігатися при ринолалії?
6. **Характеристика різних форм розщелини губи(часткова, повна, наскрізна, часткова), їх диференціація.**
7. **Ознакою якого дефекту є розщелина язичка м'якого піднебіння? Що у такої дитини потрібно перевіряти?**
8. **Чи порушена дихальна функція у дітей з вродженою патологією піднебіння? Якщо порушується, то в якій мірі та в якому віці?**
9. **Чи порушується у дітей з розщелинами губи та піднебіння голосова функція? Якщо порушується, то як (сила голосу, висота, тембр), у якій мірі та коли?**
10. **Що впливає на формування звуковимови у дітей з вродженими розщелинами піднебіння? Як відображається положення язика на якості звуків, що вимовляються?**
11. **Формування імпресивного мовлення дітей з ринолаією.**
12. **Вроджені щілини та їх вплив на психофізичний розвиток дитини.**
13. **Розлади голосу при ринолалії та їх корекція.**

Практичне заняття № 9 – 2 год.

ТЕМА 9. Обстеження дітей з ринолалією та система корекційно-педагогічної роботи з ними

1. **Принципи, що лежать в основі обстеження дітей з патологією піднебіння.**
2. **Завдання, що стоять перед логопедом при обстеженні дитини з вродженими вадами губи та піднебіння.**
3. **Основні завдання доопераційної логопедичної роботи з дітьми при ринолалії.**
4. **Завдання післяопераційної логопедичної роботи, їх диференціація із завданнями доопераційної роботи.**
5. **Етапи підготовчого періоду корекційно-педагогічної роботи. Розкрийте мету кожного етапу. Поясніть, чому дитині з розщелиною піднебіння (коли немає диференціювання ротового та носового дихання) пропонуються вправи на диференціацію ротового та носового дихання.**
6. **Етапи основного періоду корекційно-педагогічної роботи з дитиною-ринолаліком. Розкрийте мету кожного з них.**
7. **Основні етапи післяопераційної логопедичної роботи та їх завдання.**
8. **Методика роботи, що проводиться з дітьми з ринолалією до- та після операції.**
9. **Основні принципи роботи з дітьми при відкритій ринолалії.**

Практичне заняття № 10 – 2 год.

ТЕМА 10. Дизартрія. Принципи виявлення та прийоми обстеження дітей з дизартрією

1. Характеристика дизартрії.
2. Характеристика анартрії.
3. Порівняльна характеристика дизартрії та функціональної дислалії, ринолалії, механічної дислалії, вад голосу.
4. Причини дизартрії.
5. Механізми порушень при дизартрії. Роль механізму мовлення, центрального та периферичного відділів мовнорухового аналізатору.
6. Форми дизартрії, їх характеристика.
7. Визначення термінів «паретичність» і «спастичність». Форми псевдобульбарної дизартрії.
8. Гіперсалівація. Чим викликана гіперсалівація при дизартрії?
9. Характеристика стану артикуляційної моторики, голосової функції при псевдобульбарній дизартрії. Як порушується об'єм, якість, сила рухів, їх переключення? Чи страждає сила, висота, тембр голосу?
10. Вади звуковимови при дизартрії.
11. Характеристика дихальної функції при псевдобульбарній дизартрії. Чим пояснюються порушення дихальної функції?
12. Стан просодичної сторони мовлення. Який темп мовлення при дизартрії?
13. Поясніть у чому полягає реалізація принципу системності при обстеженні дітей із дизартрією? Наведіть приклади.
14. Прийоми і запитання, які допоможуть з'ясувати просторове уявлення дитини – дизартрика.

Практичне заняття № 11 – 2 год.

ТЕМА 11. Система корекційно-педагогічної роботи з дітьми при дизартрії

1. Принципи логопедичної роботи з подолання дизартрії.
2. Основні напрямки роботи з реабілітації особистості дитини з дизартрією та зі всебічного впливу її мовлення на особистість (з опорою на збереження аналізаторів). Наведіть приклади.
3. Етапи логопедичної роботи з дітьми при дизартрії.
4. Медико-психолого-педагогічна характеристика дислалії та дизартрії. Порівняльний аналіз цих дефектів.
5. Поняття «анартрія», клініко-психолого-педагогічна характеристика дітей з анартрією.
6. Особливості корекційно-педагогічної роботи з дітьми з анартрією.
7. Корекція просторових уявлень у дітей з дизартрією
8. Основні завдання при проведенні артикуляційних вправ.
9. Чим ви можете пояснити наявність у дитини з дизартрією фонетичних та фонематичних порушень звуковимови?

Змістовий модуль 2

Загальний недорозвиток мовлення.

Вади лексико-граматичного боку мовлення у дітей. Система корекційно-педагогічної роботи з подолання мовленнєвих вад

Практичне заняття № 12 – 2 год.

ТЕМА 12. Порушення темпу та ритму мовлення

1. Визначення понять «темп мовлення», «ритм мовлення». Різновиди темпу і ритму мовлення, їх значення для мовленнєвої діяльності.
2. Значення термінів «тахілалія», «брадилалія», «баттаризм», «логоневроз».
3. Характеристика проявів і причин появи брадилалії, комплексний медико-педагогічний характер заходів з її подоланням у дітей.
4. Характеристика проявів і причин тахілалії, комплексний медико-педагогічний характер заходів з її подоланням у дітей.
5. Характеристика прояву периривчастого темпу мовлення у дитини.
6. Подібність та відмінність затинань несудомного й судомного характеру.
7. Фізіологічні затинання (інтерації) та їх причини у дітей.
8. Характеристика судомних затинань (що спостерігаються при заїканні) клонічного, тонічного та змішаного типу, як вони проявляються у мовленні, на яких звуках.
9. Характеристика різниці частоти проявів затинань несудомного та судомного характеру: які чинники впливають на частоту проявів затинань, та які ці прояви.
10. Причини затинань судомного характеру. Які біологічні та соціальні чинники можуть бути причиною виникнення затинань судомного характеру в мовленні дитини?
11. Порівняйте затинання несудомного й судомного характеру за наступними параметрами: види затинань, причини виникнення, місце затинань у фразі, вплив на частоту їх проявів, ставлення дитини до свого мовлення.

Практичне заняття № 13 – 2 год.

ТЕМА 13. Структура та прояви заїкання. Логопедичне обстеження при заїканні

1. Загальна характеристика заїкання як складного психофізичного розладу.
2. Зміни в стані центральної нервової системи дитини, що заїкається. Поняття «гіпергідроз», «лабільність», «енурез», «енкопрез», «вегетодистонія», «логоневроз» та ін.
3. Принципи побудови медичної класифікації заїкання, яка розглядає його як розлад функціонального або органічного, невротичного або неврозоподібного характеру. Дайте порівняльну характеристику означених груп заїкання.
4. Особливості експресивного мовлення у дітей, що заїкаються. Які структурні компоненти та сторони мовлення страждають при заїканні?
5. Поясніть, на які групи можна поділити дітей, що заїкаються, в залежності від рівня їхнього загального розвитку і яке це матиме значення для планування подальшої логопедичної роботи з ними.
6. Поясніть, що таке «поріг (рівень) вільного мовлення» у дітей, що заїкаються. Чинники підсилення або послаблення, появи або зникнення мовленнєвих затинань.

7. Особливості поведінки дітей, що заїкаються, в ігровій діяльності, на музичних заняттях і заняттях з фізичної культури.
8. Поясніть, на які три групи можна поділити дітей, що заїкаються, в залежності від різного ступеня їхньої фіксованості на дефекті та яке це буде мати значення для визначення важкості заїкання.
9. Первинні та вторинні чинники в структурних проявах заїкання. Покажіть їх взаємозв'язок.
10. Причини появи заїкання у дітей двох - трьох років. Сукупність яких несприятливих чинників тут може зіграти провокуючу роль? Профілактика дитячого заїкання.
11. Поясніть можливі механізми виникнення заїкання від «патологічного вогнища у корі головного мозку» або від затинань несудомного характеру шляхом «зафіксованого патологічного рефлексу мовлення». Вкажіть причини в обох випадках.

Практичне заняття № 14 – 2 год.

ТЕМА 14. Лікувально-педагогічний підхід до подолання заїкання. Корекційно-педагогічна робота з дітьми, що заїкаються

1. Медичні та педагогічні заходи, необхідні для успішного подолання заїкання.
2. Поясніть, чому комплексний підхід до подолання заїкання передбачає лікувально-педагогічний вплив на різні сторони психофізичного стану дитини, що заїкається, різними засобами та зусиллями різних фахівців.
3. Роль у подоланні заїкання в дитини правильно організованого оточення та відношення до дитини зі сторони оточуючого середовища. Яку безпосередню участь у цьому беруть батьки та вихователі?
4. Корекційно-педагогічний вплив на мовлення та особистість дитини, що заїкається.
5. Залежність частоти і сили затинань від різних видів мовленнєвої діяльності дитини, від умов її мовленнєвого спілкування (від мовленнєвих ситуацій).
6. Форми мовлення та мовленнєві ситуації, полегшені для дитини, що заїкається.
7. Корекційно-мовленнєві завдання основних етапів логопедичної роботи з дітьми, що заїкаються.
8. Особливості логопедичних прийомів, що використовуються у корекційно-мовленнєвих вправах для попередження та подолання мовленнєвих затинань у дітей, що заїкаються.
9. Яке значення має свідомо активність дітей у корекційно-мовленнєвих (логопедичних) заняттях.
10. Прийоми та заходи з попередження та подолання фіксованості дітей, що заїкаються, на своїх мовленнєвих запинках. Заходи заохочення та стимуляції у системі корекційно-педагогічної роботи з цією категорією дітей.

Практичне заняття № 15 – 2 год..

ТЕМА 15. Загальний недорозвиток мови. Алалія, афазія у дітей.

1. Визначення станів «затримка мовленнєвого розвитку» та «мовленнєвий недорозвиток».
2. Поясніть терміни: «алалія», «аграматизм», «комунікація», «парафразія», «інфантилізм», «експресивне мовлення», «імпресивне мовлення». Запишіть ці терміни у

зошит.

3. Характеристика загального недорозвитку мовлення.
4. Причини загального недорозвитку мовлення.
5. Характеристика загального недорозвитку мовлення I рівня.
6. Психолого-педагогічна характеристика дітей із загальним недорозвитком мовлення II рівня.
7. Характеристика загального недорозвитку мовлення III рівня. Чим він відрізняється від попередніх? Наведіть приклади.
8. Характеристика загального недорозвитку мовлення IV рівня.
9. Алалія та афазія у дітей. Порівняльний аналіз цих вад (час виникнення, причини, локалізація, механізм, основні форми порушень).
9. Коротка характеристика основних форм алалії (афазії).
10. Характеристика особистісних особливостей дитини з алалією (афазією).
11. Порівняльна характеристика дитини з алалією (афазією) та розумовою відсталістю.
12. Порівняйте алалію (афазію) з іншими мовленнєвими порушеннями. Назвіть основні діагностичні показники (ознаки).

Практичне заняття № 16 – 2 год..

ТЕМА 16. Корекція та формування лексико-граматичного боку мовлення у дітей

1. Недоліки формування словника у дітей.
2. Типи структури слова, послідовність закріплення у дітей правильного структурного контуру різних типів слів.
3. Дефекти словникового запасу дітей (незнання або неточне знання окремих слів, змішування значення слів, неправильне їх використання, невміння користуватися формами їх словозмінита словоутворення). Наведіть приклади цих недоліків.
4. Форми лексичної роботи з дітьми дошкільного віку.
5. Основні дидактичні принципи, що лежать в основі роботи над словником та фразовим мовленням.
6. Етапи формування мовлення при його недорозвитку. Сформулюйте головні завдання всіх п'яти етапів навчання; покажіть, у чому полягає їх поступове ускладнення.
7. Послідовність робота з виховання у дітей правильного мовлення. Які саме граматичні теми відпрацьовуються?
8. Алгоритм роботи над звуковимовою та над формуванням лексико-граматичного боку мовлення у дітей.
9. Роль слухового сприйняття у розвитку мовлення та підготовці дітей до оволодіння грамотою.
10. Розкрийте сутність фонематичного слуху. Як він формується в дітей у процесі онтогенезу?

Практичне заняття № 17 – 2 год..

ТЕМА 17. Розвиток зв'язного мовлення та виховання у дітей мовленнєвої активності

1. Визначення діалогічного та монологічного мовлення, його різновиди.

2. Види мовленнєвої роботи, що вчать дітей складанню опису. Наведіть приклади.
3. Відомо, що одночасно можна працювати над вимовою, словником та граматичною будовою мовлення, над лексикою та граматикую. Обґрунтуйте теоретично це положення, наведіть приклади.
4. Види колективної роботи при формуванні у дошкільників правильного мовлення.
5. Колективні форми роботи з дітьми з виховання граматичних навичок.
6. Прийоми, що формують позитивне ставлення у дітей до мовленнєвої роботи. Запропонуйте власні прийоми розвитку та підтримки у дітей інтересу до цієї праці.

4. Тематика лабораторних занять

Змістовий модуль 1. Вади звуковимови у дітей

(дислалія, дизартрія, ринологія)

Лабораторне заняття № 1 – 2 год.

ТЕМА 1: Дислалія, прийоми її виявлення та корекції

1. Подібність та відмінність логопедичних профілів звуків
А, О, У, Е, И, І, В-Ф, С-З, Ш-Ж, П-Б-М, Т-Д-Н, К-Г-Х-Г.
2. Подібність та відмінність логопедичних профілів звуків
С-З, С'-З', Т-Д-Н, Т'-Д'-Н', П-П', Т-Т', К-К'.
3. Як змінюється звук, якщо в його артикуляційному укладі з'являється додаткове підняття середньої частини спинки язика, а всі решта артикуляційних характеристик залишаються незмінними?
4. Дайте характеристику звуків С, З, Ц; Ш, Ж, Ч, Щ; П – Б, Т- Д, К – Г, та ін. за схемою:
 - місце утворення
 - спосіб утворення
 - дзвінкість
 - твердість
5. Намалюйте логопедичний профіль фонем: П – Б, Т – Д, С – С', та ін. На їх прикладі охарактеризуйте статику (артикуляційний уклад) та динаміку утворення звука.
6. Поясніть, які звуки і чому можуть порушуватися при аномаліях зубного ряду та прикусів, при вкороченій підязиковій вуздечці. Наведіть приклади.

Лабораторне заняття № 2 – 2 год..

ТЕМА 2: Вади вимови свистячих звуків: С, С', З, З', Ц, Ц', ДЗ, ДЗ'

1. Підберіть дидактичний матеріал для фронтального обстеження стану звуковимови у дітей.
2. Дайте логопедичну характеристику правильних свистячих звуків за схемою: С, С', З, З', Ц, Ц', ДЗ:
 - ___ місце утворення

___ спосіб утворення

___ твердість (м'якість)

___ дзвінкість (глухість)

3. Опишіть статистику (артикуляційний уклад) правильних свистячих звуків. Опишіть подібність та відмінність у положенні органів артикуляції для звуків С – С', З – З', Ц – Ц'. Опишіть динаміку утворення свистячих звуків.
4. Перерахуйте характерні вади свистячих звуків.
5. Використовуючи матеріал для обстеження обстежте вимову дітьми свистячих звуків.
6. Перевірте у дітей слухове сприйняття та фонематичний слух.
7. Перерахуйте прийоми постановки звука С, С', З, З', Ц, Ц', ДЗ, ДЗ'.
8. Які прийоми використовуються для закріплення звука С, С', З, З', Ц, Ц', ДЗ, ДЗ'.
9. Підберіть предметні малюнки із свистячими звуками в різному положенні (на початку, в середині, в кінці слова).
10. Підберіть ігри та вправи на диференціацію звуків С-З, (С-С', З-З', Ц – Ц', ДЗ – ДЗ') у словах, фразах, фразовому мовленні.
11. Проведіть фрагмент заняття на розвиток слухової уваги та фонематичного слуху з використанням звуків С-З-Ц.

Лабораторне заняття № 3 – 2 год.

ТЕМА 3: Вади вимови шиплячих звуків: Ш, Ж, ДЖ, Ч, Щ – 2 год.

1. Використовуючи дидактичний матеріал проведіть обстеження шиплячих звуків у такій послідовності:
 - довільна бесіда з дитиною, обстеження вимови звуків Ш, Ж, Ч, Щ, ДЖ;
 - розповідь дитиною знайомого вірша чи казки зі словами, що містять шиплячі звуки;
 - називання предметних малюнків, де кожен з шиплячих звуків знаховиться у різному положенні;
 - перевірка стану та рухливості артикуляційного апарату дитини;
 - перевірка у дитини стану фонематичного слуху;
 - при неправильній вимові шиплячих фонем, визначити форму та вид неправильної звуковимови.
2. Визначити прийоми постановки звуків Ш, Ж, Щ, Ч, ДЖ? Як можна поставити звук за наслідуванням, механічним шляхом? Підберіть вправи для постановки цих звуків.
3. Поставивши звук Ш (Ж, Ч, Щ, ДЖ), введіть та закріпіть його у словах, підбравши відповідний дидактичний матеріал.
4. Проведіть з дітьми фрагменти занять на розвиток слухової уваги та фонематичного слуху на матеріалі шиплячих звуків.
5. Проведіть з дітьми фрагменти занять на диференціацію свистячих та шиплячих звуків.

Лабораторне заняття № 4 – 2 год.

ТЕМА 4: Вади вимови сонорних звуків: Л, Л', Р, Р'

1. Використовуючи дидактичний матеріал проведіть обстеження сонорних звуків у такій послідовності:
 - довільна бесіда з дитиною, обстеження вимови звуків Л, Л', Р, Р';
 - розповідь дитиною знайомого вірша чи казки зі словами, що містять сонорні звуки;
 - називання предметних малюнків, де кожен з сонорних звуків знаховиться у різному положенні;
 - перевірка стану та рухливості артикуляційного апарату дитини;
 - перевірка у дитини стану фонематичного слуху;
 - при неправильній вимові сонорних фонем, визначити форму та вид неправильної звуковимови.
2. Визначити прийоми постановки звуків Л, Л', Р, Р'. Як можна поставити звук за наслідуванням, механічним шляхом? Підберіть вправи для постановки цих звуків.
3. Поставивши звук Л (Л', Р, Р'), введіть та закріпіть його в словах, підбравши відповідний дидактичний матеріал.
4. Проведіть з дітьми фрагменти занять на розвиток слухової уваги та фонематичного слуху на матеріалі сонорних звуків.
5. Проведіть з дітьми фрагменти занять на диференціацію звуків.

Лабораторне заняття № 5 – 2 год.

ТЕМА: Вади вимови твердих та м'яких приголосних звуків

1. Обстежте фонематичний слух у двох-трьох дітей з недоліками твердості та м'якості приголосних звуків, попередньо підбравши необхідний дидактичний матеріал.
2. Намалюйте профілі артикуляції наступних звуків: Т-Т', Д-Д', В-В', Л-Л', Х-Х'. Дайте характеристики ці звуків на схемою:
 - ___ місце утворення
 - ___ спосіб утворення
 - ___ твердість (м'якість)
 - ___ дзвінкість (глухість)
3. Які завдання підготовчого етапу при корекції недоліків пом'якшення приголосних звуків.
4. Враховуючи причини недоліків твердості та м'якості приголосних звуків, сформулюйте основні напрямки їх корекції. Висвітліть особливості підготовчого етапу при корекції недоліків твердості та м'якості приголосних звуків.
5. Які підготовчі вправи можна використовувати для корекції недоліків пом'якшення? Обґрунтуйте свої висновки.
6. Чи потрібно при недоліках твердості та м'якості приголосних звуків у підготовчий період працювати з дитиною над розвитком слухової диференціації?
7. Чому виправлення недоліків твердості та м'якості приголосних звуків рекомендують починати зі звуків Т, Д, Н?
8. Опишіть постановку м'яких приголосних Т', Д', Н' від їх твердих пар з механічною допомогою.

Лабораторне заняття № 6 – 2 год.

ТЕМА 6: Вади вимови дзвінких та глухих приголосних звуків

1. Як обстежити тональний (фізіологічний) слух дитини? Обстежте фізіологічний слух у декількох дітей.
2. Як обстежується фонематичний слух?
3. Які підготовчі вправи ви можете запропонувати дитині для постановки беззвучного та озвученого видиху. На які аналізаторні системи ви будете спиратися в роботі?
4. Як показати дитині (або дати відчути), де утворюється голос і де резонує звук. Опишіть методику.
5. Сформулюйте завдання підготовчого етапу роботи з усунення недоліків вимови дзвінких та глухих приголосних звуків.

Лабораторне заняття № 7 – 2 год.

ТЕМА 7: Фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення (ФФНМ). Система корекційно-педагогічної роботи з дітьми із ФФНМ

1. Вивчіть систему корекційного навчання дітей з несформованим звуковим боком мовлення.
2. Обстежте фонематичний слух у двох-трьох дітей з недоліками звукової сторони мовлення. Визначте рівень їх фонематичного сприйняття.
3. Обґрунтуйте, чому для стимулювання роботи артикуляційного апарату важливо розвивати дрібні диференційовані рухи пальців рук. Підберіть декілька ігор для розвитку дрібної моторики.
4. Назвіть ігри-вправи для розвитку рухливості органів артикуляційного апарату.
5. Вкажіть ігри, що викликають різноманітні звуки. Як їх можна використовувати для автоматизації звуків?
6. На функціях яких аналізаторних систем базується корекція звуків за наслідуванням? Обґрунтуйте свої висновки, наведіть приклади.
7. Складіть загальний план логопедичної роботи з корекції будь-якого звука з використанням вправ на розвиток фонематичного сприймання.

Лабораторне заняття № 8 – 2 год.

ТЕМА 9: Принципи та прийоми обстеження дітей з дизартрією

1. Відомо, що при дизартрії порушуються довільні рухи, тому, що страждає еферентна система. Чи буде порушений у дитини з дизартрією контроль за виконанням довільних рухів? Дайте визначення терміну «апраксія».
2. Пригадайте характеристику дислалії, ринолалії, порушення голосу і дизартрії та співставте ці порушення.
3. Дайте характеристику мовленнєвої та немовленнєвої фонації при дизартрії. У чому різниця? Поясніть причини.
4. Складіть схему обстеження будови та рухливості артикуляційного апарату дитини з дизартрією. Проведіть обстеження. Визначте, які рухи вдаються дитині, а які - ні. Чи

правильно вони виконуюються, сильні вони чи слабкі, повні чи ні, плавні чи ні? Чи може дитина здійснювати переключення з одного руху на інший?

5. Перевірте розуміння дитиною зверненого до неї мовлення.
6. Спостерігаючи за грою та мовленням дітей з дизартрією, перевірте, який тип дихання у дитини (грудне, черевне), яка його глибини (дихання поверхневе чи глибоке), яка довжина видиху (чи вистачає його на вимову частини слова, всього слова, фрази), чи диференціює дитина ротовий і носовий тип дихання. Порівняйте дані обстеженні з нормою.
7. Перевірте голос дитини-дизартрика за силою, висотою, тембром (під час сміху, кашлю, у процесі висловлювання); який мовленнєвий і немовленнєвий голос (гучний, дзвінкий, приривчастий, низький, та ін), які особливості мелодико-інтонаційного боку мовлення (просодики – темп, ритм, інтонація).
8. Дайте оцінку стану граматичного боку мовлення дітей з дизартрією. Визначте морфологічну правильність мовлення, використання різноманітних граматичних форм, синтаксичну правильність мовлення (використання дитиною простих і складних, поширених і непоширених речень).
9. Складіть перелік вправ, ігор для розвитку моторики рук з метою підготовки дитини до навчання письму.
10. Перевірте вмілість рук дитини-дизартрика. Дайте рекомендації по підготовці дітей до навчання письму в плані розвитку моторики рук.
11. Підберіть вправи для розвитку координації рухів. Використовуйте читання віршів та спів з рухами.
12. Перерахуйте види пасивної артикуляційної гімнастики. Назвіть послідовність проведення масажу. З якою метою він застосовується з дітьми, що страждають на дизартрію? Хто його виконує?
13. Яка специфіка проведення активної артикуляційної гімнастики? Розберіть на прикладах, як від мимовільних рухів можна перейти до довільних. Які форми контролю при цьому використовуються?.
14. Розкрийте особливості постановки рухів у дітей з дизартрією. Обґрунтуйте необхідність використання при цьому як прямих, так і обхідних шляхів. Як використовується механічна допомога?
15. Підберіть вправи для статичної дихальної гімнастики. Поясніть, чому при дизартрії застосовуються вправи на «опірність». Наведіть приклади таких вправ.
16. Подумайте, як можна паралельно вести з дітьми роботу по формуванню звуковимови та граматичного боку мовлення.

Змістовий модуль 2

Лабораторне заняття № 9 – 2 год.

ТЕМА 16: Корекція та формування лексико-граматичної сторони мовлення у дітей

1. Розвиток лексичного боку мовлення у дитини відбувається шляхом накопичення нових слів, а також за рахунок розвитку навичок словоутворення. Проілюструйте це положення конкретними прикладами, підберіть мовленнєвий та ігровий матеріал.
2. Запропонуйте дітям роботу над звуковимовою та лексико-граматичним боком мовлення, що проводиться паралельно, назвати слова, орієнтуючись на предмети з оточення, які розпочинаються на певний звук. Важкі для вимови слова проговоріть з дітьми

декількаразів хором, потім запропонуйте це зробити кожній дитині самостійно.

3. Підберіть приклади, які можуть показати різні варіанти використання словника (Як можна сказати інакше? Що це означає? Як ще говорять?..)
4. Для відпрацювання у дітей вміння помічати узагальнення змістових значень споріднених слів, зміну форми слова, утворення нових слів шляхом використання префіксів та суфіксів наведіть приклади вправ.
5. Які ігри, вправи можуть бути використані для розширення лексичного запасу в дітей? Як відбувається в дошкільному закладі поповнення активного та пасивного словника дітей різних вікових груп? Складіть перелік цих ігор.
6. Яка робота зі словником можлива в процесі розбору тексту казки чи оповідання? Покажіть це на прикладі конкретного тексту, що підібраний з урахуванням програмних та вікових вимог.
7. Які вправи можуть сприяти розвитку в дитини контекстного мовлення.
8. Назвіть основні моделі синтаксичних конструкцій в порядку їх ускладнення, підберіть мовленнєві приклади на кожну модель. Продумайте можливі форми роботи на закріплення в мовленні типових конструкцій.
9. Які види вправ є найбільш сприятливими для засвоєння дітьми дошкільного віку лексичних та граматичних засобів мовлення?
10. Які ігри можуть сприяти розвитку в дітей зорової та слухової спостережливості, необхідної для формування правильного мовлення?
11. Яким чином предметні малюнки можна використовувати для розвитку та закріплення у мовленні дітей форм числа іменника (прикметника)? Наведіть приклади.
12. На конкретних прикладах покажіть, яким чином граматичні конструкції відображаються в плані сприймання та відтворення їх дітьми.
13. На конкретних прикладах покажіть, як можна характеризувати предмети (а не просто називати їх). Підберіть предметні малюнки для вправління дітьми у використанні визначень з певними словами. До кожного предмета дайте декілька визначень (охарактеризуйте за формою, величиною, якістю та ін).
14. Назвіть ігри-завдання, які можна запропонувати дітям для відпрацювання навички побудови поширених речень.

Лабораторне заняття № 10 – 2 год.

ТЕМА 17: Розвиток зв'язного мовлення та виховання у дітей мовленнєвої активності

1. Для успішного оволодіння граматичними навичками дитині необхідно мати стійку увагу та повноцінний мовленнєвий слух. Які вправи, ігри можуть сприяти розвитку уваги та мовленнєвого слуху? Наведіть приклади.
2. За допомогою яких вправ можна формувати у дитини здатність до наслідування діям, мовленнєвим зразкам?
3. Які ігри та вправи сприяють відпрацюванню у дітей вміння не тільки відповідати на запитання, але й задавати їх? Наведіть приклади ігрових ситуацій. Які режимні процеси можна використати для цього?
4. На конкретних прикладах покажіть дітям, як за допомогою мовлення можна висловлювати здивування, радість та ін.?
5. Потренуйтеся з дитиною в промовлянні простих та складних сів з одночасним

викладанням кольорових фішек. Зверніть увагу дітей на різну кількість складів та звуків в різних словах.

6. Проведіть аналогічні вправи на матеріалі простих речень (довгі смужки - позначають речення, короткі – слова, кружечки – звуки).

7. У довільно вибраному тексті визначте причинно-наслідкові зв'язки; продумайте можливі запитання до дітей, скеровані на виявлення причинно-наслідкової залежності.

8. Вкажіть ігри на розвиток уваги, пам'яті та інших процесів, що активізують мовленнєву діяльність дітей.

9. Організуйте в дошкільному закладі виконання дітьми таких завдань:

- відібрати малюнки та розташувати їх в тій послідовності, в якій вони були названі педагогом;

- відібрати малюнки, на яких намальовані предмети меблів, овочів та ін.;

- відібрати малюнки із зображенням певних предметів та сказати, чим вони відрізняються один від одного (за кольором, формою, величиною).

5. Завдання для самостійної роботи

ТЕМА 1. Дислалія, прийоми її виявлення та корекції -2 год.

1. Які звуки з'являються у дитини пізніше інших і чому? Які особливості звуковимови, навіть на етапі від року до п'яти, вважаються дефектами мовлення? Які вади звуковимови потребують ранньої (до п'яти років) логопедичної роботи і чому?

2. Розкрийте поняття «вади звуковимови». Як часто порушується звуковимова у дошкільників?

3. Чи однаково часто порушуються звуки різних фонетичних груп?

4. Розкрийте поняття «фонетичні» та «фонематичні» розлади мовлення, покажіть різницю між ними, наведіть приклади.

ТЕМА 2. Вади вимови свистячих звуків

С, С', З, З', Ц, Ц', ДЗ, ДЗ' – 2год.

1. Яка мета індивідуального обстеження дитини? Складіть план індивідуального обстеження звуковимови у дітей.

2. Розробіть конспект заняття з обстеження фонематичного слуху в дітей. Підберіть необхідний дидактичний матеріал.

3. Самостійно намалюйте в зошиті профілі артикуляції звуків С, С', З, З', Ц, Ц', ДЗ та їх вади.

4. Підберіть дидактичний матеріал (предметні та сюжетні малюнки, вірші, казки, скоромовки) для фронтального та індивідуального обстеження свистячих звуків.

5. Підберіть практичний матеріал для розвитку слухової уваги та фонематичного слуху.

6. Підберіть сюжетні малюнки для автоматизації свистячих звуків у різному положенні.

ТЕМА 3. Вади вимови шиплячих звуків:

Ш, Ж, ДЖ, Ч, Щ – 2 год.

1. У зошиті намалюйте логопедичні профілі артикуляції звуків Ш, Ж, ДЖ, Ч, Щ.

Поясніть їх різницю.

2. У зошиті намалюйте логопедичні профілі артикуляції звуків Ш - С, Ж - З, ДЖ - ДЗ, Ч - Ц, Ш – Щ. Порівняйте їх статику і динаміку. Знайдіть подібне та відмінне.
3. Підберіть дидактичний матеріал (предметні та сюжетні малюнки, вірші, казки, скоромовки) для фронтального та індивідуального обстеження шиплячих звуків.
4. Розробіть послідовне ускладнення мовленнєвих вправ на автоматизацію та диференціацію звуків Ш – Ж, Ч – Ц, ДЗ – ДЖ.
5. Підберіть практичний матеріал для розвитку слухової уваги та фонематичного слуху.
6. Підберіть предметні малюнки для автоматизації шиплячих звуків у різному положенні.
7. Підберіть сюжетні малюнки для автоматизації шиплячих звуків в різному положенні.

ТЕМА 4. Вади вимови сонорних звуків

Л, Л', Р, Р' – 2 год.

1. Яка мета індивідуального обстеження дитини? Складіть план індивідуального обстеження вимови сонорних у дітей.
2. Розробіть конспект заняття з обстеження фонематичного слуху в дітей. Підберіть необхідний дидактичний матеріал.
3. Самостійно намалюйте у зошиті профілі артикуляції звуків Л, Л', Р, Р' та їх вади.
4. Розробіть послідовне ускладнення мовленнєвих вправ на автоматизацію та диференціацію звуків Л, Л', Р, Р'.
5. Використовуючи ігрові прийоми підберіть матеріал на закріплення сонорних звуків (казки, вірші, скоромовки) для фронтального та індивідуального обстеження сонорних звуків.
6. Підберіть практичний матеріал для розвитку слухової уваги та фонематичного слуху.
7. Підберіть сюжетні малюнки для автоматизації та закріплення сонорних звуків у різному положенні.

ТЕМА 5. Вади вимови твердих та м'яких приголосних звуків – 2 год.

1. Складіть таблицю твердих та м'яких приголосних звуків української мови.
2. Намалюйте логопедичні профілі артикуляції наступних пар звуків: П-П', Б-Б', Ф-Ф', К-К', С-С', З-З', Р-Р', Г-Г', М-М', Н-Н'. Поясніть різницю в їх артикуляційних укладах, дайте характеристику кожної пари звуків.
3. Підберіть самостійно дидактичний матеріал для фронтального та індивідуального обстеження дітей з вадами твердості та м'якості приголосних звуків.
4. Складіть конспект заняття з обстеження будови та функції артикуляційного апарату у дитини. Проведіть обстеження.
5. Розробіть конспект заняття з пом'якшення (отримання м'яких парних звуків) К', Г', Х', Р', Л'. Обстежте їх у групі.
6. Складіть конспект заняття з відпрацювання м'яких пар від звуків П, Б, В, Ф. Проведіть заняття у дошкільному закладі.
7. Придумайте або підберіть ігри для диференціації твердих та м'яких приголосних звуків. Дайте детальний опис запропонованих вами ігор. Проведіть їх з дітьми у дошкільному закладі.
8. Складіть перелік послідовних вправ з диференціації твердих і відповідних їм м'яких

приголосних звуків.

ТЕМА 6. Вади вимови дзвінкх та глухих приголосних звуків – 2 год.

1. У зошиті намалюйте логопедичні профілі артикуляції звуків С-З, Ш-Ж. Розкрийте на цих прикладах різницю в утворенні дзвінкх та глухих звуків.
2. Намалюйте профілі артикуляції звуків К-Г, Т-Д, П-Б, В-Ф. Розкрийте на прикладах різницю в утворенні дзвінкх та глухих звуків.
3. Намалюйте логопедичні профілі артикуляції голосних звуків: А, О, У, Е, І. На прикладах розкрийте різницю в утворенні голосних і дзвінкх приголосних звуків.
4. Намалюйте логопедичні профілі артикуляції звуків, що не мають дзвінкої пари (глухої пари).
5. Підберіть дидактичний матеріал для фронтального та індивідуального обстеження дефектів дзвінкості та оглушення звуків.
6. Складіть конспект заняття з обстеження мовлення дитини з дефектами дзвінкості та глухості.
7. Підберіть дидактичний матеріал для диференціації дзвінкх та глухих пар приголосних звуків (в ізольованому звучанні, у складах, словах, фразах). Підготуйте таблиці складів, предметні малюнки, випишіть прислів'я.

ТЕМА 7. Фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення (ФФН).

Система корекційно-педагогічної роботи з дітьми із ФФН – 2 год.

1. У зошиті коротко випишіть завдання кожного з трьох періодів навчання. Покажіть, у чому полягає послідовне ускладнення завдань. Розкрийте динаміку розвитку звукового боку мовлення дитини.
2. Напишіть конспект та підберіть дидактичний матеріал на розвиток фонематичного сприймання дітей, що мають патологію звуковимови.
3. Вивчіть програму корекційного навчання дітей з ФФН у спеціальному дитячому закладі.
4. Складіть список слів, словосполучень, фраз, що містять той чи інший проблемний звук.
5. Систематизуйте у зошиті вірші, чистомовки, скоромовки, загадки, що містять певні проблемні звуки (для автоматизації та диференціації різних звуків).

ТЕМА 8. Ринопалія. Вплив вроджених розщелин губи та піднебіння на розвиток дитини – 2 год.

1. Намалюйте профілі звуків Б і М, Д і Н. Порівняйте профілі ротових та носових звуків.
2. Чому діти з вродженою патологією піднебіння часто хворіють пневмоніями, респіраторними захворюваннями? Поясніть це положення.
3. За статистичними даними, у 60% дітей, що мають ринопалію, так чи інакше, спостерігається зниження слуху. Поясніть цей факт.
4. Які вади свистячих звуків спостерігаються при ринопалії? Поясніть, чому звуки неправильно сформовані, як спотворюється їх звучання?
5. Як спотворюється вимова шиплячих звуків при ринопалії? Порівняйте артикуляцію шиплячих при ринопалії та у нормі.
6. Як утворюються задньоязикові у дітей з ринопалією? Намалюйте їх логопедичні

профілі, порівняйте з утворенням цих звуків у нормі.

7. Як утворюються сонорні звуки при ринолалії? Намалюйте їх логопедичний профіль, порівняйте з утворенням цих звуків в нормі.

ТЕМА 9. Обстеження дітей з ринолалією та система корекційно-педагогічної роботи з ними – 2 год.

1. Складіть фрагмент заняття з обстеження голосу. Проведіть обстеження. Перевіте стан голосу під час співу.
2. Підберіть вправи для обстеження звуковимови. Назвіть особливості обстеження звуковимови у дітей з ринолалією.
3. Підберіть вірші, скоромовки, казки для обстеження мелодико-інтонаційного боку мовлення. Обстежте виразність мовлення дітей з ринолалією. Зверніть увагу на наявність різних «заспівок», супутніх мімічних рухів.
4. Для обстеження фонематичного слуху підберіть необхідні вправи. Проведіть обстеження дитини; зверніть увагу на наявність у неї слухового самоконтролю.

ТЕМА 10. Дизартрія. Принципи виявлення та прийоми обстеження дітей з дизартрією – 2 год.

1. Як і чому порушується координація трьох систем (артикуляційної, голосової та дихальної) при дизартрії?
2. Розкрийте психологічні особливості дітей з дизартрією. Як можна визначити в цьому випадку поняття «порушення комунікативної функції мовлення»?
3. Чи може при дизартрії спостерігатися затримка мовленнєвого та психічного розвитку? Якщо це так, поясніть причини.
4. Опишіть стан словника та граматичної будови мовлення дітей, що страждають на дизартрію.
5. Розкрийте поняття «стерті форми дизартрії». Від якої мовленнєвої паталогії важко відрізнити стерті форми дизартрії, наведіть приклади.
6. Чим відрізняються порушення звуковимови при дислалії та дизартрії? Чим можна пояснити наявність фонематичних дефектів при дизартрії?
7. Підберіть питання для виявлення особливостей загального і мовленнєвого розвитку дитини при дизартрії.
8. Підберіть вправи для обстеження рухів рук, ніг, тулуба та їх координації, тобто для виявлення рухових можливостей дитини.
9. Підберіть вправи для виявлення вад будови та рухомості аркуляційного апарату. Зверніть увагу на будову губ, щелеп, язика, піднебіння; на їх рухливість, тобто, на якість рухів, їх об'єм, здатність до переключення, вміння утримувати набуте положення.
10. Підберіть лексичний та наочний матеріал для обстеження у дитини звуковимови. Проведіть обстеження.
11. Підберіть вправи та інший матеріал для дослідження стану мімічних м'язів у двійки.

ТЕМА 11. Система корекційно-педагогічної роботи з дітьми при дизартрії – 2 год.

1. Як ви розумієте ствердження, що при дизартрії спочатку можна викликати «аналог» звука? Чи можна вважати, що «аналог» звука - це заміна звука іншим звуком? Чи можна вважати під «аналогом» звука його спотворення?

2. Поясніть послідовність постановки звуків у дітей з дизартрією.
3. Обґрунтуйте порядок роботи над корекцією звуковимови.
4. Назвіть ігри, які можна використовувати для розвитку та закріплення різноманітних граматичних категорій у мовленні дітей з дизартрією. Складіть приблизний перелік таких ігор з конкретними вказівками з їх проведення та метою їх використання.
5. Назвіть ігри, які можна організовувати для закріплення в мовленні дітей з дизартрією відмінкових конструкцій. Наведіть приклади.

ТЕМА 12. Вади темпу та ритму мовлення – 2 год.

1. Дайте характеристику судомним затинанням за місцем їх утворення (артикуляційним, голосовим, дихальним, змішаним). Дайте характеристику їх проявів в усному прояві дитини.
2. Які поради можна дати батькам для попередження та раннього усунення у дитини мовленєвих затинань. У чому будуть проявлятися особливості виховання дитини в цьому напрямку?
3. Поясніть, як ви розумієте необхідність виховання у дитини впорядкованої (організованої, неквапливої) поведінки. Яку роль грають при цьому режим дня, атмосферавдома, відношення оточуючих до дитини, система заохочень та покарань, вміння тривалий час займатися однією справою та переключати увагу з одного виду занять на інший?
4. Поясніть, як ви розумієте необхідність впорядкованого (правильного) розвитку мовлення дитини: розширення понять та уявлень з одночасним та поступовим збільшення словника; формування здібностей неквапливо, послідовно, граматично правильно викладати свої думки; своєчасно усувати можливі фонетико-фонематичні та лексико-граматичні вади мовлення.

ТЕМА 13. Структура та прояви заїкання.

Логопедичне обстеження – 2 год.

1. Розкажіть, у чому можуть проявлятися психологічні особливості дітей, що заїкаються. Дайте характеристику ставлення дітей, що заїкаються, до свого дефекту, міжособистісним стосункам, особливості їх психічних процесів, стан та особливості поведінки (в колективі серед однолітків та дорослих, у різних видах діяльності).
2. Подумайте, як можна пояснити суть фіксованості на дефекті та логофобії при заїканні; як ці феномени пов'язані між собою та з психічною діяльністю дитини, що заїкається, в цілому.
3. Яка середньостатистична розповсюдженість заїкання серед дітей? Як пояснити, що заїкання частіше зустрічається у дітей, що живуть в місті, ніж у селі, що у дівчаток заїкання зустрічається рідше, ніж у хлопчиків?
4. Визначте конкретні завдання бесіди з батьками дитини, що заїкається, при обстеженні. Складіть певний перелік запитань.

ТЕМА 14. Лікувально-педагогічний підхід до подолання заїкання. Корекційно-педагогічна робота з дітьми, що заїкаються – 2 год.

1. У чому будуть полягати особливості режиму дня для дітей, що заїкаються?

2. Складіть перелік певних порад батькам (вихователям) з організації режиму дня дитини, що заїкається, необхідної оточуючої обстановки та відносин зі сторони оточуючих.
3. Охарактеризуйте необхідність та взаємозв'язок корекційно-мовленневих вправ з дітьми, що заїкаються, на логопедичні заняття та за їх межами. Перерахуйте види мовленневих вправ, які можуть проводитися поза логопедичними заняттями.
4. Який наочний матеріал і які технічні засоби навчання використовуються на логопедичних заняттях з дітьми, що заїкаються?
5. Обґрунтуйте значення участі батьків (вихователів) у корекційно-педагогічній роботі з дітьми, що заїкаються, та назвіть його форми.

ТЕМА 15. Загальний недорозвиток мовлення.

Алалія, афазія у дітей 2 год.

1. Які можна дати рекомендації батькам з виховання дитини з алалією для роботи над її мовленням? Обґрунтуйте ваші рекомендації.
2. Використовуючи попарні ігрові дії (ділову гру), імітуючи бесіду фахівця з батьками «немовленнєвої дитини», зберіть анамнез про дитину (загальний та мовленнєвий).
3. Обґрунтуйте необхідність логоритмічної роботи з дітьми, що мають алалію.

ТЕМА 16. Корекція та формування лексико-граматичного боку мовлення у дітей – 4 год.

1. Складіть перелік однокореневих слів, підберіть картинки до них, а також ігри для закріплення однокореневих слів та способів їх утворення.
2. Які ігри можна використовувати для обстеження та закріплення у мовленні дітей граматичних категорій? Складіть перелік ігор.
3. Які ігри можна використовувати для закріплення у мовленні відмінкових конструкцій (та інших граматичних форм)? Наведіть конкретні приклади.
4. Перерахуйте та запишіть основні види вправ на побудову речень повного складу. Наведіть приклади. Які завдання розв'язуються у ході роботи над побудовою речень?
5. Підберіть мовленнєвий матеріал для закріплення розуміння та використання прийменників, подумайте та запишіть у зошит дії, які б могли супроводжуватися мовленням з використанням прийменників (у значенні «де» і «куди»).
6. Продумайте різні види робіт з предметними малюнками з подолання порушень у слово- та фразоутворенні.
7. Складіть набір мовленневих моделей і намітьте шляхи їх закріплення у мовленні дітей. Опишіть хід будь-якої гри, спрямованої на закріплення в мовленні дітей будь-якої граматичної конструкції.
8. Складіть декілька ігор для закріплення у мовленні дітей прийменників або будь-якої іншої граматичної категорії. Покажіть, як одну й ту ж гру можна використовувати для роботи над різними граматичними категоріями.

ТЕМА 17. Розвиток зв'язного мовлення та виховання у дітей мовленнєвої активності – 4 год.

1. Які вправи для розвитку зв'язного мовлення можна запропонувати дітям різних вікових груп?
2. Придумайте конкретні приклади різних ситуацій спілкування (коли можна говорити дуже голосно, тихо, швидко, повільно та ін).
3. Підберіть незакінчені фрази, які можна запропонувати дітям для завершення. Підберіть розповіді, які діти можуть завершити. Продумайте різні варіанти завершення розповідей.
4. Продумайте тематику для розповідей, спрямованих на розвиток у дітей творчої уяви.
5. Продумайте, які ігри та вправи розвивають у дітей зв'язне мовлення.
6. Підберіть декілька серій малюнків з діями, що послідовно розвиваються, запропонуйте дітям розкласти їх по порядку, та відобразити цю послідовність у самостійній розповіді.
7. Для розвитку в дітей навичок діалогічного мовлення складіть приблизний перелік питань для бесіди за змістом будь-якого прочитаного оповідання.
8. Продумайте ігрові прийоми, засоби, якими можна викликати інтерес до їх власного мовлення, мовлення оточуючих, а також до мовленнєвих занять.

6. Індивідуальні завдання

На основі аналізу науково-методичної літератури, педагогічної преси підготувати реферати, повідомлення та конспекти занять, практичні завдання за нижче вказаною тематикою.

Реферат повинен мати 10 сторінок комп'ютерного набору, титульну сторінку, де вказано кафедру, тему, прізвище студента, його ім'я, рік написання. Реферат повинен мати план та висновки, використану літературу.

Дислалія, прийоми її виявлення та корекції – 2 год.

1. Складіть реферат на тему «Фонеми української мови».
2. Складіть реферат на тему «Розвиток мовлення дитини в нормі та особливості її розвитку у віці до п'яти років».

Вади вимови свистячих звуків: С, С', З, З', Ц, Ц', ДЗ, ДЗ' – 2 год.

1. Підберіть ігри, складові таблиці, пари слів, речень (фраз), предметні та сюжетні малюнки для індивідуального обстеження звуковимови у дітей.
2. Складіть конспект занять з дітьми, що мають вади фонематичного слуху.
3. Складіть конспект занять з дітьми на тему «Підготовка артикуляційного апарату дитини до постановки свистячих звуків».
4. Використовуючи малюнки підберіть завдання:
 - для розвитку фонематичного сприймання;
 - для автоматизації шиплячих звуків (в окремих словах та реченнях);
 - для диференціації шиплячих звуків (в окремих словах та реченнях);
 - для введення шиплячих звуків у зв'язне мовлення.

5. Підберіть ігри на диференціацію звуків С та З. Підберіть пари слів зі звуками С та З в різній позиції.

6. Складіть декілька конспектів практичних занять з корекції неправильної вимови свистячих звуків для різних етапів логопедичної роботи: підготовчого, постановки звука, диференціації та введення його у зв'язне мовлення дитини.

Вади вимови шиплячих звуків: Ш, Ж, ДЖ, Ч, Щ- 2 год.

1. Підберіть самостійно дидактичний матеріал (предметні та сюжетні малюнки, вірші, казки, скоромовки) для фронтального та індивідуального обстеження стану шиплячих звуків у дітей.

2. Підберіть матеріал:

- вправи для розвитку слухової уваги та фонематичного слуху (з елементами звуко-буквенного аналізу), ігри на звуконаслідування, предмети, що звучать, картинки, набір необхідних слів, букв;

- вправи для розвитку артикуляційної моторики та дихання (вправи для губ, язика, для формування струму видихуваного повітря).

3. Користуючись зібраним матеріалом, складіть конспект заняття з однією дитиною або групою дітей на тему «Підготовка артикуляційного та дихального апарату дитини до постановки шиплячих звуків».

4. Складіть конспект заняття з однією дитиною або групою дітей, що мають парасигматизм шиплячих звуків. Проведіть заняття та проаналізуйте його.

5. Використовуючи малюнки підберіть завдання:

- для розвитку фонематичного сприймання;

- для автоматизації шиплячих звуків (в окремих словах та реченнях);

- для диференціації шиплячих звуків (в окремих словах та реченнях);

- для введення шиплячих звуків у зв'язне мовлення.

6. Підберіть ігри на диференціацію звуків Ш та Ж. Підберіть пари слів зі звуками Ш та Ж в різній позиції.

7. Складіть конспект декількох практичних занять для різних етапів логопедичної роботи з корекції неправильної вимови шиплячих звуків: підготовчого, постановки звука, автоматизації, диференціації та введення його у зв'язне мовлення.

Вади вимови сонорних звуків: Л, Л', Р, Р' – 2 год.

1. Підберіть самостійно дидактичний матеріал (предметні та сюжетні малюнки, вірші, казки, скоромовки) для фронтального та індивідуального обстеження стану сонорних звуків у дітей.

2. Підберіть матеріал:

- вправи для розвитку слухової уваги та фонематичного слуху (з елементами звуко-буквенного аналізу), ігри на звуконаслідування, предмети, що звучать, картинки, набір необхідних слів, букв;

- вправи для розвитку артикуляційної моторики та дихання (вправи для губ, язика, для формування струму видихуваного повітря).

3. Користуючись зібраним матеріалом складіть конспект заняття з однією дитиною або групою дітей на тему «Підготовка артикуляційного та дихального апарату дитини до постановки сонорних звуків».

4. Складіть конспект заняття з однією дитиною або групою дітей, що мають параротацізм та параламбдацізм звуків. Проведіть заняття та проаналізуйте його.
5. Використовуючи малюнки підберіть завдання:
 - для розвитку фонематичного сприймання;
 - для автоматизації сонорних звуків (в окремих словах та реченнях);
 - для диференціації сонорних звуків (в окремих словах та реченнях);
 - для введення сонорних звуків у зв'язне мовлення.
6. Підберіть ігри на диференціацію звуків Р – Л (Р' – Л'). Підберіть пари слів з означеними звуками в різній позиції.
7. Складіть конспект декількох практичних занять для різних етапів логопедичної роботи з корекції неправильної вимови сонорних звуків: підготовчого, постановки звука, автоматизації, диференціації та введення його у зв'язне мовлення.

Вади вимови твердих та м'яких приголосних звуків – 2 год.

1. Підготуйте реферат на тему «Вади твердості та м'якості звуків, їх причини та механізми».
2. Напишіть конспект заняття з підготовки органів артикуляції при виправленні вад твердості та м'якості звуків.
3. Підберіть дидактичний матеріал для автоматизації та диференціації твердих і м'яких приголосних звуків: таблиці складів, пари слів, фрази, оповідання.
4. Підберіть пари слів що відрізняються один від одного одним твердим або одним м'яким звуком (для розвитку слухової диференціації).
5. Підготуйте лото або доміно з картинками на певні пари твердих і м'яких звуків (для їх автоматизації і диференціації).

Вади вимови дзвінких та глухих приголосних звуків- 2 год.

1. Складіть реферат на тему «Вади вимови дзвінких та глухих приголосних звуків української мови».
2. Підготуйте повідомлення про можливі причини порушення дзвінкості та глухості приголосних звуків.
3. Напишіть реферат на тему «Методи та прийоми виявлення порушень фонематичного слуху».
4. Розробіть конспект заняття на дзвінкість звуків П, Ф, Т.
5. Підберіть відповідний дидактичний матеріал, проведіть заняття.
6. Підберіть ігри на диференціацію різноманітних глухих і дзвінких звуків.
7. Підготуйте лото і доміно з картинками на дзвінкі та глухі пари звуків для роботи з їх автоматизації та диференціації.

Фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення (ФФН). Система корекційно-педагогічної роботи з дітьми із ФФН – 2 год.

1. Розробіть зміст декількох таблиць-планшетів для автоматизації та диференціації звуків, які дітьми змішуються.
2. Підберіть завдання для розвитку фонематичного сприймання.
3. Підберіть вправи для розвитку слухової уваги та фонематичного слуху (з елементами

звуко-буквенного аналізу), ігри на звуконаслідування, предмети, що звучать, картинки, набір необхідних слів, букв;

4. Підготуйте лото або доміно з картинками на певні пари звуків (для їх автоматизації і диференціації).

Ринолалія. Вплив вроджених розщелин губи та піднебіння на розвиток дитини – 2 год.

1. Напишіть реферат на тему «Вади будови та функції артикуляційного апарату при ринолалії».

2. Відтворіть на логопедичному профілі положення язика дитини при ринолалії. Поясніть, чому язик фіксується у цьому положенні. Чи порушена рухомість кінчика язика?

3. Напишіть реферат на тему «Структура дефекту при ринолалії». Які симптоми носять первинний характер, а які є вторинними наслідками?

4. Складіть конспект повідомлення на тему «Особливості розвитку дітей в онтогенезі при вродженій розщелині губи та піднебіння».

Обстеження дітей з ринолалією та система корекційно-педагогічної роботи з ними – 2 год.

1. Складіть реферативне повідомлення на одну з перерахованих нижче тем:

- «Оптимальні строки та значення хірургічного втручання при наявності у дитини розщелини губи та піднебіння»;

- «Система корекційно-педагогічного впливу на мовлення та особистість дитини з ринолалією»;

- «Використання взаємоев'язку звуків при корекції вимови у дітей з ринолалією»;

- «Система обстеження дітей що страждають на ринолалію. Використання технічних засобів»;

- «Основні напрямки профілактичної роботи при вроджених розщелинах губи та піднебіння».

2. Складіть конспект заняття з постановки будь якого звука (за вибором); підберіть необхідні вправи, дидактичний матеріал.

3. Складіть конспект заняття з формування у дітей з ринолалією м'яких приголосних звуків. Яка послідовність постановки м'яких приголосних звуків.

4. Підберіть вправи, відповідний дидактичний матеріал, малюнки, ігри на розвиток голосу для роботи над голосовою функцією дитини з ринолалією після операції.

5. Складіть конспект заняття з дитиною з ринолалією над розвиток висоти та сили голосу в післяопераційний період. Введіть у нього вправи над мелодико-інтонаційним боком мовлення.

6. Напишіть реферат на тему «Рання профілактична робота з дітьми, що мають вроджену патологію піднебіння».

Дизартрія. Принципи виявлення та прийоми обстеження дітей з дизартрією 2 – год.

1. Проаналізуйте, що в плані корекції мовлення дають педагогічні знання того, що при дизартрії у дитини не порушені мимовільні рухи.

2. Складіть список запитань для з'ясування наступних моментів: як дитина їсть, жує, які навички самообслуговування, чи є надмірна слинотеча; як відбувався ранній психічний розвиток дитини (характер ігрової діяльності, реакції на свій дефект та ін.).

3. Підберіть для обстеження картинку за тематичними групами: меблі, фрукти, овочі,

одяг, транспорт та ін..

Система корекційно-педагогічної роботи з дітьми при дизартрії – 2 год.

1. Підберіть вправи та дидактичний матеріал для корекції фонематичних дефектів звуковимови. Підготуйте реферат на тему «Фонематичний слух та шляхи його розвитку у дітей дошкільного віку».
2. Розробіть конспект фрагменту заняття на тему «Розвиток голосу». Підберіть підготовчі вправи (масаж лицевих, піднебінних, гортанних м'язів; вправи на «опірність»; статичні та динамічні дихальні вправи; психотерапевтичні бесіди). Підберіть вправи для розвитку сили, висоти та тембру голосу.
3. Підберіть предметні малюнки для роботи над граматичною будовою мовлення, продумайте, як вони можуть бути використані.

Вади темпу та ритму мовлення – 2 год.

1. Відомо, що попередження та раннє усунення у дітей мовленєвих затинань повинно проводитися шляхом нормалізації мовлення дітей в їх повсякденній діяльності. Розкажіть, як це завдання вирішується на заняттях з дитиною, в її іграх, у спілкування з дорослими та однолітками.
2. Сформулюйте конкретно, в чому буде полягати особиста участь батьків та допомога вихователів у попередженні мовленєвих затинань.
3. Поясніть, до яких фахівців можна скеровувати дитину у випадках виникнення в неї заїкання. Яка допомога їй та її батькам буде надана.
4. Складіть план бесіди з батьками на тему «Попередження та раннє усунення заїкання у дітей».

Структура та прояви заїкання. Логопедичне обстеження – 2 год.

1. Підберіть матеріал (обґрунтуйте його правомірність) для обстеження фонетико-фонематичної та лексико-граматичної сторони мовлення дитини, що заїкається.
2. Як можна виявити у дитини, що заїкається, її відношення до свого дефекту, особливості її міжособистісних відносин з оточуючими та особливості її поведінки в різних видах діяльності. Складіть необхідний для цього перелік завдань та запитань.
3. Зробіть загальну карту логопедичного обстеження дитини, що заїкається (узагальнений перелік запитань для батьків та завдань для дитини).

Лікувально-педагогічний підхід до подолання заїкання. Корекційно -педагогічна робота з дітьми, що заїкаються – 2 год.

1. Підготуйте повідомлення на тему «Які засоби та прийоми використовуються з подолання у дітьми, що заїкаються, несміливості, скутості у поведінці та ін., виховання в них впевненості у своїх силах та мовленєвих можливостях, активній поведінці».
2. Як можна використовувати в логопедичній роботі з дітьми, що заїкаються, допомогу різних фахівців: неврологів, психіатрів, терапевтів, отоларингологів та ін.
3. Поясніть різницю у поняттях «корекційно-педагогічна робота з дітьми, що заїкаються» та «лікувально-педагогічний підхід до подолання заїкання».

Загальний мовленнєвий недорозвиток. Алалія, афазія у дітей – 2 год.

1. Складіть «Пам'ятку» для батьків на тему «Якщо дитина не говорить».
2. Випишіть у зошит 5 – 10 вправ з логоритміки для дітей, що страждають на алалію.
3. Напишіть декілька конспектів занять з дітьми, що мають моторну алалію.

Корекція та формування лексико-граматичного боку мовлення у дітей – 4 год.

1. Підберіть мовленнєвий та дидактичний матеріал для порівняння слів з однаковими коренями та різними префіксами та суфіксами. Продумайте різноманітні види роботи, що уточнюють для дітей значення цих слів та можливість їх використання.
2. Підберіть мовленнєвий та дидактичний матеріал, який сприятиме відпрацюванню в дітей навичок вслухатися у слова, виділяти, порівнювати, та правильно вимовляти як окремі частини, так і слова в цілому.
3. Складіть набір малюнків, робота з якими розширить словник дітей за рахунок використання прикметників – назв-ознак предметів та їх частин.
4. Складіть конспект заняття на збагачення пасивного та активісного словника дитини.
5. Підберіть картинки, називаючи які, можна використовувати різні звуковідтворення.
6. Підберіть сюжетні малюнки для роботи над словником та граматичною будовою мови, для розвитку пізнавальних інтересів.
7. Напишіть 10 – 15 завдань для роботи над словником; над фразовим мовленням.
8. Підберіть ігрові прийоми для формування граматичних навичок у дітей.
9. Складіть перелік ігор, за допомогою яких можна відпрацювати у дітей навички правильного використання прикметників. Запишіть фрагменти заняття (опис ігор).
10. Складіть перелік ігор, за допомогою яких можна формувати граматичні навички у дітей.
11. Складіть ігрові вправи та підберіть до них мовленнєвий матеріал для відпрацювання в дітей вміння встановлювати зв'язок між діями та їх мовленнєвим позначенням.

Розвиток зв'язного мовлення та виховання у дітей мовленнєвої активності – 4 год.

1. Підготуйте конспект будь-якої роботи психолого-педагогічного характеру з проблеми уваги. Про роль уваги в мовленнєвій діяльності.
2. Складіть перелік тем для розповіді дітей з їх особистого досвіду.
3. Вкажіть ігри, що сприяють активізації уваги, сприймання, пам'яті та інших процесів, що активізують мовленнєву діяльність.
4. Зберіть набір предметів, що звучать, робота з якими буде сприяти розвитку слухової уваги та сприймання дітей.
5. Складіть конспекти занять з розвитку зорової та слухової уваги у дітей різних вікових груп.
6. Підберіть малюнки та дидактичний матеріал для роботи з розвитку зорового сприймання у дітей дошкільного віку.

7. ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ

1. Скласти «Поради батькам дітей з дислалією».
2. Скласти «Поради батькам дітей дизартрією».
3. Скласти «Поради батькам дітей з ринолалією»
4. Скласти «Поради батькам дітей з алалією».
5. Скласти «Поради батькам дітей з афазією».
6. Скласти «Поради батькам дітей із заїканням».

7. Скласти «Поради батькам дітей із фонетико-фонематичними вадами мовлення».
8. Скласти «Поради батькам, діти яких мають вади темпу та плавності мовлення».
9. Скласти «Поради батькам, діти яких мають вади голосу».
10. Скласти «Поради батькам, діти яких мають вади загального недорозвитку мовлення I рівня».
11. Скласти «Поради батькам, діти яких мають вади загального недорозвитку мовлення II рівня».
12. Скласти «Поради батькам, діти яких мають вади загального недорозвитку мовлення III рівня».
13. Скласти «Поради батькам, діти яких мають вади загального недорозвитку мовлення IV рівня».
14. Скласти «Поради батькам, діти яких мають вади мовлення та інтелектуальну недостатність».
15. Скласти «Поради батькам, діти яких мають вади мовлення та вади зору».
16. Скласти «Поради батькам, діти яких мають вади мовлення та вади слуху».
17. Скласти «Поради батькам, діти яких мають вади складової структури слова».
18. Скласти «Поради батькам, діти яких мають вади лексичного боку мовлення».
19. Скласти «Поради батькам, діти яких мають вади граматичного боку мовлення».
20. Скласти «Поради батькам, діти яких мають вади звукового боку мовлення».
21. Скласти «Поради батькам, діти яких мають вади затримки мовленнєвого розвитку».

8. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік.

Залік з курсу проводиться згідно «Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань студентів Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу» (п.ІV.8.).

Питання дозаліку з курсу «Практикум з логопедії»

1. Поясніть, у чому полягає нестійкість вимови звуків у процесі розвитку мовлення (до п'яти років)?
2. На яких звуках проявляються фізіологічні особливості звуковимови (до п'яти років)?
3. Які особливості звуковимови навіть на етапі від року до п'яти вважаються дефектами мовлення? Які вади звуковимови вимагають ранньої (до п'яти років) логопедичної допомоги та чому?
4. Дайте класифікацію вад звуковимови. Охарактеризуйте функціональну та органічну (механічну) дислалію. Зупиніться на причинах.
5. Дайте лінгвістичну характеристику вад звуковимови за основними формами прояву (відсутність звуку, спотворення, заміна, змішування). Охарактеризуйте кожен форму, наведіть приклади.
6. Які аномалії в будові органів мовлення сприяють виникненню дефектів звуковимови?
7. У яких випадках вад звуковимови необхідна перевірка стану тонального (фізіологічного) та фонематичного слуху?

8. Розкрийте зміст основних етапів послідовної корекційно-педагогічної роботи з подолання недоліків звуковимови у дітей.
9. Дайте логопедичну характеристику правильної вимови свистячих звуків за схемою: С, С', З, З', Ц, Ц', ДЗ, ДЗ'
 - місце утворення
 - спосіб утворення
 - твердість (м'якість)
 - дзвінкість (глухість)
10. Охарактеризуйте основні форми неправильної вимови свистячих звуків (відсутність, заміни, спотворення, змішування), поясніть різницю між ними.
11. Розкажіть основні вправи для виявлення рухливості артикуляційного апарату при різних видах сигматизму.
12. Перерахуйте прийоми постановки звука С (З, Ц, ДЗ). Розкажіть про особливості кожного з них.
13. На якому етапі логокорекції потрібно розпочинати розвиток фонематичного слуху та артикуляційної моторики?
14. Дайте логопедичну характеристику правильної вимови шиплячих звуків за схемою: Ш, Ш', Ж, Ж', Ч, Щ, ДЖ
 - місце утворення
 - спосіб утворення
 - твердість (м'якість)
 - дзвінкість (глухість)
15. Опишіть статику (артикуляційний уклад) органів артикуляції при утворенні шиплячих звуків. Чим подібні та відмінні звуки Ш та Ж, Ч та Щ, ДЖ.
16. Опишіть динаміку утворення звуків Ш та Ж. Прослідкуйте послідовність перетворення струму повітря, що видихується, у певний звук мовлення. Вкажіть подібність та різницю між звуками Ш та Ж, Ч та Щ, ДЖ.
17. Назвіть, які фонетичні дефекти вимови звуків Ш, Ж, Ч, Щ, ДЖ ви знаєте. Поясніть механізм їх виникнення.
18. Які фонетико-фонематичні дефекти вимови шиплячих звуків ви знаєте? Поясніть різницю між фонетичними та фонематичними дефектами звуковимови.
19. Порівняйте механізми утворення звуків Ш та Ж, Ч та Щ в нормі та в патології. За якими параметрами визначаються порушення?
20. Які вправи можна запропонувати дитині у випадку порушення фонематичного слуху? Обґрунтуйте свої висновки.
21. Які прийоми постановки шиплячих звуків існують? Які прийоми побудовані на наслідуванні; механічним способом? Наведіть приклади.
22. Поясніть, чому у випадку парасигматизму шиплячих логопедичну роботу потрібно розпочинати з диференціації шиплячих звуків та їх заміни. Як проводити цю роботу?
23. Опишіть статику (артикуляційний уклад) органів артикуляції при утворенні сонорних звуків Л, Л', Р, Р'. Чим подібні та відмінні ці звуки .?
24. Опишіть динаміку (механізм) утворення звуків Р та Л. Прослідкуйте послідовність

перетворення струменя видихуваного повітря в певний звук мовлення. Вкажіть подібність та різницю між звуками Р та Л.

25. Дайте логопедичну характеристику правильної вимови сонорних звуків за схемою: Л, Л', Р, Р':

- місце утворення
- спосіб утворення
- твердість (м'якість)
- дзвінкість (глухість)

26. У якому віці при відсутності звука Р необхідно звертатися до логопеда? При яких дефектах вимови звука Р необхідна логопедична допомога дитині, що не досягла п'ятирічного віку, чому?

27. Дайте пояснення термінів «ротацізм», «параротацізм», «ламбдацізм», «параламбдацізм»; «ротацізм»: «велярний», «горловий», «боковий», «одноударний», «двогубний»; «ламбдацізм»: «губно-зубний», «двогубний».

28. Які існують фонетичні та фонематичні дефекти Л (Р), поясніть різницю між ними.

29. Дайте характеристику різних видів неправильної вимови звука Л (Р).

30. Перерахуйте характерні заміни звука Л (Р). Поясніть, що порушується у кожному конкретному випадку.

31. Поясніть різницю в утворенні звука Л (Р) у нормі та в патології; намалюйте відповідні логопедичні профілі; поясніть можливі причини спотвореної вимови звука Л (Р).

32. Опишіть прийоми, якими можна викликати правильну вимову звука Л (Р). Назвіть специфічні особливості логопедичної роботи при корекції звука Л (Р). Які шляхи постановки цих звуків.

33. Розкрийте послідовність роботи із закріплення та диференціації звуків Л (Р). Поясніть складність вправ, що поступово нарастає.

34. Які дефекти твердості та м'якості приголосних ви знаєте; наведіть приклади.

35. Які дефекти твердості та м'якості приголосних звуків належать до фонематичних дефектів, а які – до фонетичних? Поясніть чому, наведіть приклади.

36. Чи потрібно при недоліках твердості та м'якості приголосних звуків обстежувати стан фізичного та фонематичного слуху. Які вправи ви підберете для цього обстеження?

37. Розкажіть, які прийоми корекції недоліків твердості та м'якості приголосних побудовані на наслідуванні (з опорою на зоровий, слуховий, кінестетичний аналізатори).

38. Чим відрізняються за своїм механізмом утворення голосні й приголосні звуки? Обґрунтуйте свої висновки.

39. Дайте характеристику з точки зору співвідношення шуму та голосу фонем української мови.

40. Які дефекти дзвінкості та глухості звуків ви знаєте? Наведіть приклади.

41. Які дефекти дзвінкості та глухості звуків можна віднести до фонетичних порушень, а які до фонематичних? Поясніть чому, наведіть приклади.

42. З яких звуків розпочинається корекція дефекту вимови дзвінких приголосних? Обґрунтуйте свою відповідь. Наведіть приклади.

43. Дайте характеристику основних ознак фонетико-фонематичного недорозвитку в дітей.

Наведіть приклади.

44. Обґрунтуйте залежність між рівнем фонематичного сприйняття та кількістю дефектних звуків у мовленні дитини. Чи завжди можливо говорити про точне співвідношення між сприйняттям звуку та артикуляцією при його вимові?
45. Розкрийте основні принципи корекції фонетико-фонематичного недорозвитку в дітей.
46. Розкажіть, які завдання та послідовність роботи при диференціації звуків; коли потрібно розпочинати роботу над розвитком фонематичного слуху.
47. Дайте визначення ринолалії як мовленнєвого розладу.
48. Назвіть механізм утворення ротових та носових звуків при відкритій ринолалії. Порівняйте з механізмом формування звуків у нормі.
49. Назвіть дефекти будови артикуляційного апарату. Які з них викликають механічну дислалію, а які – відкриту ринолалію? Які з дефектів будови артикуляційного апарату, що викликають механічну дислалію, можуть спостерігатися при ринолалії?
50. Чи порушена дихальна функція у дітей з вродженою патологією піднебіння? Якщо порушується, то в якій мірі та в якому віці?
51. Чи порушується у дітей з розщелинами губи та піднебіння голосова функція? Якщо порушується, то як (сила голосу, висота, тембр), у якій мірі та коли?
52. Як формується імпресивне мовлення дітей з ринолаією?
53. Розкрийте основні завдання доопераційної логопедичної роботи з дітьми при ринолалії.
54. Яка методика робіт, що проводиться з дітьми з ринолалією до- та після операції?
55. Дайте визначення дизартрії. Розкрийте положення про те, що дизартрія є складною системною вадою мовлення.
56. Порівняйте дизартрію з функціональною дислалією, ринолалією, механічною дислалією, вадами голосу.
57. Назвіть механізми порушень при дизартрії. Згадайте механізми мовлення, роль центрального та периферичного відділів мовнорухового аналізатору.
58. Які вади звуковимови при дизартрії? Чи є фонетичні й фонематичні дефекти?
59. Опишіть стан просодичної сторони мовлення. Який темп мовлення при дизартрії?
60. Розкрийте загальний зміст логопедичної роботи з подолання дизартрії, назвіть її основні розділи та обґрунтуйте їх необхідність.
61. Дайте характеристику проявам і причинам брадилалії та комплексний медико-педагогічний характер заходів з їх подоланням у дітей.
62. Дайте характеристику проявам і причинам тахилалії та комплексний медико-педагогічний характер заходів з її подоланням у дітей.
63. Розкажіть про фізіологічні затинання (інтерації) та їх причини у дітей.
64. Дайте характеристику судомним затинанням (що спостерігаються при заїканні) клонічного, тонічного та змішаного типу, як вони проявляються у мовленні, на яких звуках.
65. Дайте загальну характеристику заїкання як складного психофізичного розладу, при якому в дитини спостерігаються у різній мірі зміни в стані ЦНС, експресивному мовленні, мовленнєвій і загальній моториці та психологічні особливості поведінки.
66. Розкажіть, як можуть проявлятися зміни в стані ЦНС у дитини, що заїкається.

Поясніть поняття «гіпергідроз», «лабільність», «енурез», «енкопрез», «вегетодистонія», «логоневроз» та ін.

67. Поясніть, чому заїкання, як правило, виникає у дітей двох - трьох років. Сукупність яких несприятливих чинників тут може зіграти провокуючу роль? Які міри профілактики дитячого заїкання ви знаєте?

68. Поясніть, чому комплексний підхід до подолання заїкання передбачає лікувально-педагогічний вплив на різні сторони психофізичного стану дитини, що заїкається різними засобами та зусиллями різних фахівців.

69. Яку роль у подоланні заїкання в дитини може зіграти правильно організоване оточення та відношення до дитини зі сторони оточуючого середовища. Яку безпосередню участь у цьому беруть батьки та вихователі?

70. Як залежить частота і сила затинань від різних видів мовленнєвої діяльності дитини, від умов її мовленнєвого спілкування (від мовленнєвих ситуацій).

71. У чому полягають корекційно-мовленнєві завдання основних етапів логопедичної роботи з дітьми, що заїкаються: підготовчого, тренувального, закріплюючого.

72. Дайте визначення станів «затримка мовленнєвого розвитку» та «мовленнєвий недорозвиток».

73. Дайте характеристику недорозвитку мовлення як відставання не тільки у формуванні окремих сторін мови, але й всієї мовленнєвої системи. Наведіть приклади порушення в дітей словника та граматичної будови мови.

74. Розкрийте зміст поняття «загальний недорозвиток мовлення I рівня». Наведіть приклади, що характеризують загальний недорозвиток мовлення I рівня.

75. Дайте психолого-педагогічну характеристику дітей із «загальним недорозвитком мовлення II рівня».

76. Розкрийте зміст поняття «загальний недорозвиток мовлення III рівня». Чим він відрізняється від попередніх? Наведіть приклади.

77. Дайте визначення алалії та афазії у дітей. Співставте ці вади (час виникнення, причини, локалізація, механізм, основні форми порушень).

78. Назвіть недоліки формування словника у дітей. Наведіть приклади недоліків словника у кількісному та якісному плані.

79. Як відомо, словниковий запас може мати дефекти якісного та кількісного характеру. До основних недоліків словника належать: незнання або не точне знання окремих слів, змішування значення слів, неправильне їх використання, невміння користуватися формами їх словозміни та словоутворення. Наведіть приклади та проілюструйте ці недоліки.

80. Назвіть форми лексичної роботи з дітьми дошкільного віку.

81. Назвіть етапи формування мовлення при його недорозвитку. Сформулюйте головні завдання всіх п'яти етапів навчання; покажіть у чому полягає їх поступове ускладнення.

82. Перерахуйте, в якій послідовності проводиться робота з виховання у дітей правильного мовлення. Які саме граматичні теми відпрацьовуються?

83. Як можна правильно проводити роботу над звуковимовою та над формуванням лексико-граматичного боку мови?

84. Поясніть, чому слухове сприйняття є важливим чинником розвитку мовлення та підготовки дітей до оволодіння грамотою.

85. Які конкретні види мовленнєвої роботи вчать дітей складанню опису? Наведіть

приклади.

86. Для розвитку мовлення важливе значення має колективна діяльність дітей. Перерахуйте можливі види колективної роботи при формуванні у дошкільників правильного мовлення.

87. Перерахуйте колективні форми роботи з дітьми з виховання граматичних навичок. На конкретних прикладах покажіть, як закріплювати граматичні навички, організовувати дітей по-різному (промовляння хором; почергово; партнерські дії та ін.).

9. Методи навчання:

практичні заняття, бесіда (репродуктивна, проблемно-пошукова), метод ілюстрацій (використання, таблиць, малюнків тощо), метод демонстрацій (використання наочних засобів навчання), практичні методи (розв'язування педагогічних задач, виконання практичних завдань, захист проєктів, підготовка рефератів), навчальні дискусії, ділові та рольові ігри, заохочення, методи контролю (усний, письмовий, тестовий).

10. Методи та засоби діагностики успішності навчання:

усне опитування (фронтальне, індивідуальне), письмовий контроль (експрес-контроль, письмові роботи, контрольні роботи), графічна перевірка (складання схем), практичний контроль (розв'язування педагогічних задач, виконання практичних завдань), тестовий контроль (поточний, модульний), ділові та рольові ігри.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Модуль I																	ІН ДЗ	Підсумкови й конт роль	Сума
Змістовий модуль I										Змістьвий модуль II									
19										8							13	60	100
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	Т 11	Т 12	Т 13	Т 14	Т 15	Т 16	Т 17			
2	2	2	2	2	2	2	1	2	1	1	1	1	1	1	2	2			

Модуль 1

Змістовий модуль 1. Вади звуковимови у дітей (дислалія, дизартрія, ринолалія).

Змістовий модуль 2. Вади лексико-граматичного боку мови у дітей Система корекційно-педагогічної роботи з подолання мовленнєвих вад.

Теми 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 16, 17 - 2бали (1бал – практичне заняття, 1бал – лабораторне заняття);

Теми 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15 - 1бал (практичне заняття):

1бал – на практичному занятті; 0,5 – виступ на занятті, 0,5 – участь в обговоренні;

1 бал на лабораторному занятті: 0,5 – готовність до заняття, 0,5 - представлення практичного завдання.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (навчальний проект) – 13 балів. Враховується:

- ♣ оформлення дослідження (титульна сторінка, план, висновки, списку використаних джерел);
- ♣ відповідність змісту темі індивідуально-дослідницького завдання;
- ♣ повнота відображення змісту проблеми;
- ♣ обсяг опрацьованих інформаційних джерел;
- ♣ розробка та захист матеріалів презентації;
- ♣ практично-методична цінність виконаної роботи;
- ♣ чіткість категоріального апарату;
- ♣ наявність власної позиції автора щодо досліджуваної проблеми.

Модуль 2

Модульні контрольні роботи (форма проведення: тестування) – 60 балів. Загальна кількість балів визначається підсумовуванням балів, які були отримані студентом на основі виконання контрольних завдань з кожного змістового модуля.

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену
90 – 100	A	Відмінно
82 – 89	B	Добре
75 - 81	C	
67 -74	D	Задовільно
60 - 66	E	
1 – 59	Fx	Незадовільно

12. Методичне забезпечення

1. Луцик І. Г. Застосування інтерактивних технологій у процесі навчання за кредитно-модульною системою : методичні рекомендації / Ірина Геннадіївна Луцик – Луцьк : Луцький педагогічний коледж, 2009. – 98 с.
2. Радченко М.А. Теоретичні основи педагогіки: Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Педагогіка» для студентів заочної форми організації навчання / М.А.Радченко. – Луцьк: ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2010. – 208 с.
3. Томашевська І.П. Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів в умовах кредитно-модульного навчання / І.П. Томашевська. – Луцьк: Коллаж, 2010. – 45 с.

13. Список джерел

- 1.Бородич А.М. Методика розвитку речі дітей дошкільного віку / А. М, Бородич – М.,

1984.- 268с.

2.Винарская Е. Н. Возрастная фонетика: учеб. Пособие для студентов/ Е. Н. Винарская, Г. М. Богомазов. М.: АСТ: Астрель, 2005. – 207с.

3.Волкова Г.А. Игровая деятельность в устранении заикания у дошкольников / Г. А. Волкова – М., 1983. – 86с.

4.Выготская И.Г. Устранение заикания у дошкольников в игре / И. Г. Выготская, Е. Л. Пеллингер, Л. П. Успенская – М., 1984.- 97с.

5.Гвоздев А.Н. Вопросы изучения детской речи / А.Н. Гвоздев. М., 1961. – 94с.

6.Грибова О.Е. Технология организации логопедического обследования / О. Е. Грибова – М.: Айрис-пресс, 2005. – 96с.

7.Григоренко Н. Ю. Логопедический и медицинский аспекты органической дислалии и способы ее коррекции / Н. Ю. Григоренко, М. Л. Синяева // Хрестоматія з логопедії. Навчальний посібник. К.: КНТ, 2006. – С. 124 – 140.

8.Гриншпун Ю.М. Развитие коммуникативных умений и навыков у дошкольников в процессе логопедической работы над связной речью / Ю. М. Селиверстов // Дефектология. – 1988. - №3, С. 14 – 17.

9.Ефименкова Л.Н. Коррекция звуков речи у детей: Кн. для логопеда. / Л. Н. Ефименкова - М.: Просвещение, 1987. - 200с.

10.Жукова Н.С. Преодоление задержки речевого развития у дошкольников / Н. С. Жукова, Е. М. Мастюкова, Т. Б. Филичева – М., 1973. – 273с.

11 Игры в логопедической работе с детьми // под ред. В.И. Селиверстова. – М., 1981. – 86с.

12.Калягин В.А. Психолого-педагогическая диагностика детей и подростков с речевыми нарушениями. / В. А. Калягин, Т. С. Овчинникова – СПб.: КАРО, 2005. – 288с.

13.Каше Г.А. Подготовка к школе детей с недостатками речи / Г. А. Каше – М., 1985.- 105с.

14.Корнев А.Н. Подготовка к обучению грамоте детей с нарушением речи. / А.Н. Корнев – М.: Айрис-пресс, 2006. – 128с. Выявление и преодоление речевых нарушений в дошкольном возрасте / Сост. Кондратенко И.Ю. – М.: Айрис-прес, 2005. – 224с.Логопедия // Под ред. Волковой Л.С. М.: Просвещение, 1989. – 524с.

15.Макарова С. М. Щоб ротик був слухняний/ С.М. Макарова. Тернопіль, 2005. – 160с.

16.Максакова А. И. Г.А. Учите, играя / А. И. Максакова, Г. А. Тумакова – М.: Просвещение, 1983. – 144с.

17.Микляева Н.В. Фонетическая и логопедическая ритмика в ДОУ / Н. В. Микляева, О. А. Полозова, Ю. Н. Родионова – М.: Айрис-пресс, 2005. – 112с.

18.Миронова С. А. Развитие речи дошкольников на логопедических занятиях: Кн. Для логопедов / С. А. Миронова – М.: Просвещение, - 1991. – 208с.

19.Рау Е.Ф., Рождественская В.И. Смещение звуков речи у детей / Е. Ф. Рау, В. И. Рождественская – М., 1972. – 86с.

20.Руководство играми детей в дошкольных учреждениях // Под ред. М.А.Власовой. – М., 1986. -94с.

21.Савченко М. А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей / М.А. Савченко. -3-є видання, доповнене. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. - 160с.

22.Уракова А.И. Особенности речевого развития при ринолалії / А. И. Уракова: Хрестоматія з

логопедії. Навчальний посібник. - К. 2009., 244с.

23.Филичева Т.Б. Устранение общего недоразвития речи у детей дошкольного возраста / Т. Б.Филичева, Г. В. Чиркина – М.: Айрис-пресс, 2004. – 224с.

24.Фомичева М.Ф. Воспитание у детей правильного произношения / М. Ф. Фомичева – М., 1981.- 196с.

25.Хватцев М. Е. Логопедия: работа с дошкольниками / М.Е. Хватцев – М.: Аквариум, СПб.: Дельта, 1996. – 384с.

26.Хрестоматия по логопедии (извлечения и тексты): Учебное пособие для студентов высших и средних специальных педагогических учебных заведений: В 2 тт. Т. I // Под ред. Л.С. Волковой и В.И. Селиверстова. - М.: Гуманит. изд. Центр ВЛАДОС, 1997.-560с.

27.Хрестоматія з логопедії // Під ред Шеремет М.К., Мартиненко І.В. – КНТ, 2006. – 360с.

28.Швайко Г.С. Игры и игровые упражнения для развития речи / Г.С. Швайко – М., 1983. – 86с.

29.Шеремет М. К. Сучасні підходи до подолання порушень звуковимови / М.К. Шеремет // Педагогіка та методики: спеціальні. Збірник наукових статей НПУ ім. М. П. Драгоманова, Випуск 1. - К.: 2010.- С. 127 – 132.

30.Шеремет М. К. Прогнатія, її причини та вплив на вимову / М. К. Шеремет, В. О. Кондратенко // Хрестоматія з логопедії. Навчальний посібник. К.: КНТ, 2006. – С. 167 – 175.